

# NAVF'S

UTREDNINGSINSTITUTT

NORGES  
ALMENVITENSKAPELIGE  
FORSKNINGSRÅD

1974: 3

Utredninger om forskning  
og høyere utdanning

**Arbeidsmuligheter for kandidater  
med samfunnsvitenskapelig  
utdanning.**

**Del I**

ANNE MARIE IVAS

KARI MELBY

**Behovet for psykologer i tidsrommet  
fram til 1985.**

The Demand for Graduates in Psychology  
in Norway in the Period up to 1985.

INSTITUTE FOR STUDIES IN RESEARCH  
AND HIGHER EDUCATION

The Norwegian Research Council  
for Science and the Humanities.

1974: 3

Utredninger om forskning  
og høyere utdanning

**Arbeidsmuligheter for kandidater  
med samfunnsvitenskapelig  
utdanning.**

**Del I**

ANNE MARIE IVAS

KARI MELBY

**Behovet for psykologer i tidsrommet  
fram til 1985.**

The Demand for Graduates in Psychology  
in Norway in the Period up to 1985.

## F o r o r d

Denne meldingen presenterer en analyse av behovet for psykologer i tidsrommet fram til 1985. Meldingen er den første i en serie på tre som omhandler arbeidsmulighetene for kandidater med samfunnsvitenskapelig utdanning. Del II i serien behandler behovet for jurister og økonomer, del III tar opp til behandling arbeidsmuligheter for pedagoger, statsvitere og sosiologer.

Analysen er et ledd i en undersøkelse som ble påbegynt etter oppdrag fra Universitetet i Oslo om å vurdere tilgang på og arbeidsmuligheter for kandidater fra det samfunnsvitenskapelige fakultet.

Arbeidet med denne meldingen er utført av konsulent Anne Marie Ivås og stud. sociol. Kari Melby.

Oslo juni 1974

Sigmund Vangsnes

## I n n h o l d

	<u>Side</u>
Innledning .....	2
Yrkesundersøkelse .....	3
Arbeidsmarkedsundersøkelse .....	4
Behovsanalysen .....	4
Helsevesen .....	4
Pedagogisk-psykologisk tjeneste .....	37
Undervisning utenom universitet og høyskoler .....	43
Forskningsinstitutter .....	45
Industri, Varehandel m.v. ....	47
Sentraladministrasjonen .....	48
Den sivile ytre etat og forsvaret .....	49
Andre sektorer .....	49
Universitet og høyskoler .....	50
Konklusjon .....	52
Summary in English .....	55
Tabellvedlegg .....	58

## INNLEDNING

Vi skal her presentere noen beregninger som kan belyse arbeidsmulighetene/behovet for psykologer i årene fremover.

Når en nå skal vurdere behovet eller fremtidsutsiktene for psykologer er en i den heldige stilling at det foreligger en rekke utredninger og mer eller mindre konkrete planer eller vurderinger både fra offentlige myndigheters og andre organers side. Vi har i denne analysen i stor utstrekning bygget på slikt materiale for de sektorer av samfunnet hvor det foreligger. Det er således avledet hvor mange psykologer ulike planer ville kreve om de skulle iverksettes. Vi har sett det som en hovedoppgave å se slike utredninger og planer på ulike områder i sammenheng. Mindre vekt har vi i denne omgang lagt på å forsøke å finne ut på hvilke premisser behovene kan realiseres og hvilke økonomiske ressurser det vil kreve.

For de samfunnssektorer hvor planer og utredninger ikke foreligger, har en stort sett lagt meget enkle forutsetninger til grunn for beregningene. Dette gjelder imidlertid sektorer som er lite betydningsfulle når det gjelder antall sysselsatte psykologer i utgangssituasjonen.

Behovsanalyser vil ha lett for å ta utgangspunkt i en konvensjonell anvendelse av konvensjonelle typer utdanning. Denne analysen er til en viss grad beheftet med samme svakhet i den forstand at den inneholder lite om en eventuell fremtidig bruk av psykologer på områder hvor de i dag overhodet ikke er representert.

På en rekke arbeidsområder er det mulighet for substitusjon med andre grupper arbeidskraft, særlig med psykiatere og fagpedagoger. Men det er vanskelig å fastslå eksakt hvilke substitusjonsmuligheter som finnes mellom psykologer og disse andre utdanningsgrupper, hvilken preferansestruktur arbeidsgiverne faktisk har - eller hvor godt de konkurrerende utdanninger er egnet til å løse de foreliggende arbeidsoppgaver. Substitusjons-mekanismen kan betraktes som en viktig regulator som kan hindre at partiell overproduksjon slår ut i ledighet og at viktige jobber blir stående ubesatte.

## YRKESUNDERSØKELSE

NAVF's utredningsinstitutt foretok høsten 1970 en spørreskjemaundersøkelse blant kandidater med samfunnsvitenskapelig utdanning. En søkte å kartlegge bl.a. næringssektor, stilling og arbeidsfunksjoner pr.

1. november 1965 og 1970. Resultatene av denne undersøkelsen foreligger i meldingene 1972:6 og 1973:1 fra utredningsinstituttet.

Av en psykologbestand på ca. 450 i 1970 bosatt i Norge, var det 402 som mottok spørreskjemaet. Det var 337 som svarte, det vil si 75% av totalbestanden. I tabell 1 ser vi psykologenes fordeling på næringssektorer i 1965 og 1970. Som det framgår av tabellen økte antall psykologer i alle næringssektorer fra 1965 til 1970 unntatt i Industri, Varehandel m.v. Det var både en absolutt og en relativ nedgang fra 1965. I sektorene Universitet og høgschooler og Helsevesen var det størst relativ økning fra 1965 til 1970. Disse sektorer hadde også den største absolute økning i samme tidsrom. De sektorer som sysselsatte flest psykologer i 1970 var Helsevesen 32 prosent, Skolepsykologkontorer 20 prosent og Universitet og høgschooler 19 prosent.

Tabell 1: Sammenlikning av psykologenes fordeling på næringssektorer i 1965 og 1970<sup>1)</sup>.

Næringssektor	1965		1970	
	Absolutte tall	Relative tall	Absolutte tall	Relative tall
Industri, Varehandel, Bygg og anlegg og Bankvesen	10	5	7	2
Sentraladministrasjonen	5	2	7	2
Den sivile ytre etat og Forsvaret	12	6	16	5
Skolepsykologkontorer	55	26	67	20
Universitet og høgschooler	28	13	64	19
Annen undervisning	11	5	17	5
Helsevesen	53	25	104	32
Organisasjoner	2	1	2	1
Forskningsinstitutter m.v.	26	12	29	9
Forretningsmessig tjenesteyting	6	3	11	3
Andre næringssektorer	3	2	5	2
SUM	211	100	329	100

1) NAVF's utredningsinstitutt 1973:1 Yrkesundersøkelse for psykologer, fagpedagoger, statsvitere, sosiologer og etnografer i 1970.

## ARBEIDSMARKEDSUNDERSØKELSEN

Utredningsinstituttet har foretatt flere spørreskjemaundersøkelser blant nyuteksaminerte kandidater fra universitet og høyskoler for å se hvordan disse tilpasser seg arbeidsmarkedet<sup>1)</sup> et halvt år etter eksamen.

Av de psykologer som ble uteksaminert våren 1972 arbeidet ca. 40% ved Skolepsykologkontorer og 40% i Helsesektoren. Tilsvarende tall for høstkullet 1972 var ca. 50% og ca. 20%. Disse psykologer var relativt godt fornøyd med sine arbeidsplasser, og det var ingen registrert ledighet.

Kandidatene ble også spurt hvordan de vurderte arbeidsmarkedssituasjonen med hensyn til å få relevant arbeid. De vurderte arbeidsmarkedet utenfor Oslo som godt.

## BEHOVSANALYSEN

Grunnlaget vi har hatt for å si noe om behovet har vært svært varierende fra sektor til sektor. Vi vil først ta for oss de sektorer som sysselsetter relativt mange psykologer. Dette er også de sektorer der grunnlaget for analysene har vært best, fordi det har vært mulig å bygge på eksisterende utredninger og planer.

## HELSEVESEN

Vi vil her ta for oss behovet for psykologer i de ulike typer institusjoner innen helsevesen. I denne sektor arbeidet 70 og 140 psykologer i henholdsvis 1965 og 1970. Dette utgjorde henholdsvis 25 og 32% av psykologbestanden.

Det er viktig å være oppmerksom på at det i psykiatriske institusjoner er flere arbeidsfunksjoner som kan utføres både av psykiatere og psykologer; miljøterapi, individualterapi og gruppeterapi. Legene har i tillegg et område som bare de kan dekke, de somatiske problemer og medikamentell terapi. Psykologene på den annen side har kompetanse på et område som legene ikke har, det psykologiske testarbeid. Det er her åpenbart et nært substitusjonsforhold mellom de to kategorier når det gjelder en stor del av arbeidsoppgavene. Hvordan forholdstallet psyko-

---

1) NAVF's utredningsinstitutt 1974:1 Arbeidsmarkedet for nye akademikere.

log/psykiater kan tenkes å utvikle seg i framtida vil være avhengig av mange forhold så som tilbudet av de to kategorier og av de behandlingsformer som blir brukt.

Tabell 2 viser en oversikt over institusjonene i denne sektoren hvor det var psykologer i 1970 og antall opprettede stillinger for psykologer der vi har opplysninger om det.

Tabell 2: Opprettede psykologstillinger i helsesektoren i 1970.

Institusjoner	Opprettede stillinger
Psykiatriske sykehus	37 <sup>1)</sup>
Psykiatriske klinikker	42 <sup>1)</sup>
Institusjoner for alkoholskadde og narkomane	6 <sup>2)</sup>
Institusjoner for åndssvake	11 <sup>3)</sup>
Institusjoner for epileptikere og cerebral parese	6 <sup>4)</sup>
Barne- og ungdomspsykiatriske institusjoner	71 <sup>1)</sup>
Familierådgivning og poliklinikk	8 <sup>5)</sup>
S U M	181

I følge NAVF's yrkesundersøkelse var det videre 5 psykologer ansatt ved alminnelige sykehus. Vi har ingen oversikt over antall opprettede stillinger eller eventuelt behov. Det er rimelig å tro at det er behov for et visst antall psykologer, særlig ved sosialmedisinske avdelinger.

- 
- 1) Muntlige opplysninger fra kontoret for psykiatri, Helsedirektoratet. Tallet er usikkert.
  - 2) St.prp. nr. 1 (1972-73) og oversikt i "Psykologen" 1.1.1972.
  - 3) Muntlige opplysninger fra Helsedirektoratet og opplysninger fra annonser i de siste årganger av "Psykologen".
  - 4) Oversikt i "Psykologen" 1.1.1972 og muntlige opplysninger fra Sentralinstituttet for cerebral parese og Blindernveien Skole og barnehage.
  - 5) NAVF's yrkesundersøkelse.



I Yrkesundersøkelsen var det 8 psykologer som oppga privatpraksis som hovedbeskjeftigelse. Det er grunn til å vente økning i etterspørselen etter slike tjenester, både fordi folk blir mer oppmerksomme på den hjelp de kan få, og fordi flere blir i stand til å betale for slik hjelp.

Resultater fra NAVF's yrkesundersøkelse viser at det er en skjev geografisk fordeling av psykologene i helsevesenet. I tabell 3 ser vi at hele 78% har Østlandet med Oslo som arbeidssted i 1970. Til sammenlikning kan vi merke oss at 49% av befolkningen var bosatt i dette området.

Tabell 3: Psykologer i helsevesenet fordelt etter arbeidssted i 1970.

Arbeidssted	Relative tall
Oslo	44
Østlandet ellers	34
Sør- og Vestlandet	12
Trøndelag og Nord-Norge	10
SUM	100

Vi vil anslå behovet for psykologer innen de ulike deler av helsevesenet. Metoden som blir brukt går stort sett ut på at vi forsøker å anslå behovet for plasser i de ulike institusjoner for så å beregne psykologbehovet ut fra visse forholdstall mellom plasser og psykologstillinger. Utredninger over behovet for institusjonsplasser har ofte vært vårt eneste holdepunkt.

#### A. Psykiatriske sykehus, klinikker og poliklinikker

Dette er institusjoner for voksne. I de psykiatriske sykehus behandles mer alvorlige sinnslidelser, i klinikkene behandles lettere tilfeller og poliklinikkene yter et behandlingstilbud til det klientel som ikke trenger innleggelse i institusjon.

Tabell 4 viser antall plasser og psykologstillinger ved de ulike typer institusjoner.

Tabell 4: Institusjonskapasitet og antall psykologstillinger i 1971<sup>1)</sup>.

Institusjonstyper	Antall institusjoner	Antall plasser	Antall psykologstillinger
Poliklinikker	3		1
Psykiatriske klinikker	23	1244	42
Psykiatriske sykehus	19	8447	37
Sum stillinger			80

Tabell 1.A, 1.B og 1.C i tabellvedlegget gir en oversikt over antall plasser og psykologstillinger ved hver enkelt institusjon. Vi ser her at antall plasser pr. psykologstilling varierer sterkt ved de ulike institusjoner, også innen samme institusjonstype. Dette er mulig fordi det for en stor del er opp til institusjonens ledelse å avgjøre hvorledes bevilgningene skal brukes. Helsedirektoratet gir en sekkebevilgning på grunnlag av prioriteringsliste fra de enkelte institusjoner, men denne listen regnes ikke for bindende.

I Statistisk Sentralbyrås statistikk<sup>2)</sup> går det fram at i 1970 var det 19 psykologer i hovedstilling ved psykiatriske sykehus. Avviket fra vårt tall på 37 må skyldes bl.a. at SSB bare har tatt med besatte stillinger. Dette illustrerer at tallet på ubesatte stillinger var stort.

Det finnes andre institusjonstyper enn de tre vi har nevnt, men disse er mindre viktige når det gjelder behovet for psykologer. Psykiatriske sykehjem er ofte tilknyttet et psykiatrisk sykehus og de fleste av de 9 ettervernshjem som er opprettet, har faglig tilsyn fra Dikemark sykehus<sup>2)</sup>.

---

1) Tabell 1.A, 1.B, 1.C i tabellvedlegget.

2) Psykiatriske sykehus 1970. NOS A 461.

### Poliklinikker

I St.meld. nr. 68 (1963-64) er fylkenes regionplaner for det psykiske helsevern samlet. Her regner man med at det vil være 10 poliklinikker for voksne i 1965. Dette er i 1971 langt fra oppfylt (se tabell 4).

I Ot.prp. nr. 36 (1967-68) om lov om sykehus m.v. sies det at man må regne med psykiatrisk poliklinikk ved alle psykiatriske sykehus og klinikker i framtida. Dette ville tilsvare 42 poliklinikker i 1971. En utbygging av den polikliniske virksomhet vil kunne redusere behovet for institusjonsplasser og i mange tilfelle gi et bedre behandlingstilbud fordi det muliggjør behandling i pasientens eget miljø<sup>1)</sup>.

Også i Langtidsprogrammet 1974-77 ser en det som en hovedoppgave å lette mulighetene for at pasientene kan behandles i sitt hjemmemiljø<sup>2)</sup>.

### Psykiatriske klinikker

Svenske Mentalsjukvårdsdelegasjonen satte i sin innstilling av 1958 opp behovsnormer for plassantallet i psykiatriske klinikker i Sverige<sup>3)</sup>. De slår fast et behov for 4-5 plasser pr. 10.000 innbyggere. I perspektivanalysene (vedlegg til Langtidsprogrammet 1970-73) blir denne behovsnormen brukt for å anslå behovet for sengeplasser i psykiatriske klinikker fram til 1990. Som befolkningsgrunnlag bruker vi Statistisk Sentralbyrås befolkningsprognoser<sup>4)</sup>. I anslagene for årene etter 1970 brukes alternativ A (største befolkningsøkning) og alternativ D (minste befolkningsøkning).

Tabell 5: Behovet for plasser i psykiatriske klinikker.

	Faktisk antall 1971	B e h o v			
		1980		1985	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Antall plasser	1146	1890	1820	1960	1850

1) Perspektivanalyser. Vedlegg til St.meld.nr. 55 (1968-69).

2) St.meld. nr. 71 (1972-73) Langtidsprogrammet 1974-77 s. 396.

3) Ot.prp. nr. 36 (1967-68) Om lov om sykehus m.v.

4) Framskrivning av folkemengden 1971 - 2000, NOS A 468.

### Psykiatriske sykehus

I Ot.prp. nr. 36 (1967-68) sies det at behovstallene for plasser i sykehus er blitt senket de senere år på grunn av framskritt i behandling og bruk av andre institusjonsformer. Det blir her regnet med et behov på 23-24 plasser pr. 10.000 innbyggere. Denne behovsnormen danner grunnlaget for anslag over plassbehov i psykiatriske sykehus slik de framsettes i Perspektivanalysene (vedlegg til Langtidsprogrammet 1970-73)<sup>1)</sup>.

Som ovenfor bruker vi alternativ A og D i SSB's befolkningsprognoser for 1980 og 1985.

Tabell 6: Behov for plasser i psykiatriske sykehus.

	Faktisk antall 1971	B e h o v			
		1980		1985	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Antall plasser	8447	9860	9520	10220	9670

Lege Hans Jørgen Holm har tatt for seg befolkningsundersøkelser som viser utbredelse av psykoser og hospitalisering av psykotiske pasienter<sup>2)</sup>. Han kommer fram til den konklusjon at mange psykosepasienter aldri blir innlagt, heller ikke henvist til spesialist. Årsakene kan være mange - store avstander, kommunikasjonsforhold, den enkelte almenpraktiserende leges innstilling. Det er imidlertid rimelig å anta at mangelen på fagpersonale spiller en stor rolle.

Professor Nils Retterstøl gir i boken "Det psykiatriske sykehus i omforming"<sup>3)</sup> en interessant framstilling av psykologers stilling og rolle innen psykiatriske sykehus. Han sier bl.a. at han ikke er i tvil om at psykologer i framtida vil komme langt sterkere inn i det klinisk psykiatriske arbeid enn tilfelle har vært hittil.

---

1) Vedlegg til St. meld. nr. 55 (1968-69).

2) H.J. Holm: Psykoser i almenpraksis. Tidsskrift for Den norske lægeforening, nr. 11 b, 1969.

3) Nils Retterstøl: Det psykiatriske sykehus i omforming. Universitetsforlaget 1974.

Når vi ikke har regnet med noen vesentlig økning av plassantallet hverken i psykiatriske sykehus eller klinikker stemmer dette med planer som kommer til uttrykk i Langtidsprogrammet 1974-77. Det antydes at disse institusjonstyper er lite i samsvar med det behandlingsprinsipp at pasientene skal søkes behandlet i sitt eget miljø. Til gjengjeld synes en utbygging av det polikliniske behandlingstilbudet å være nødvendig.

Det er videre viktig å være klar over at selv om behandlingsformene endres, kan en ikke regne med redusert behov for fagfolk. Det er kanskje mer realistisk å tenke seg at mer aktiv behandling heller vil kreve flere psykologer.

#### Regneeksempler over framtidig behov for psykologer i psykiatriske sykehus, klinikker og poliklinikker

##### Regneeksempel 1:

Vi vil ta utgangspunkt i gjennomsnittsforholdet mellom opprettede psykologstillinger og institusjonsplasser ved de institusjoner som hadde psykologstilling i 1971. Dette vil gi det mest riktige bilde av arbeidsbyrden (målt i antall institusjonsplasser) ved hver psykologstilling. I 1971 var det etter denne framgangsmåten 26 plasser pr. psykologstilling i psykiatrisk klinikk og 207 plasser pr. psykologstilling i psykiatrisk sykehus. Vi setter forholdstallet mellom institusjonsplasser og opprettede psykologstillinger konstant lik 26 i klinikk og 200 i sykehus. Behovet for institusjonsplasser framkommer i tabellene 5 og 6. Vi vil i tillegg regne med en psykolog ved hver poliklinikk, fordi organisert poliklinisk arbeid ikke går inn i psykologens arbeidsbyrde ved klinikk eller sykehus slik forholdene er i dag. Vi forutsetter 42 poliklinikker og en psykolog ved hver.

Tabell 7: Behov for psykologer etter forholdstallene 26 plasser pr. psykolog i klinikk og 200 plasser pr. psykolog i sykehus og en stilling ved hver poliklinikk.

	Faktisk antall 1971	1980		1985	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Antall stillinger i psykiatriske sykehus	37	49	48	51	48
Antall stillinger i psykiatriske klinikker	42	73	70	75	71
Antall stillinger ved poliklinikker	1	42	42	42	42
SUM	80	164	160	168	161

Regneeksempel 2:

Det foregående regneeksempel bygger på forutsetningen om at dagens forholdstall mellom psykologstillinger og institusjonsplasser skal holdes uendret. Vi vil i dette eksempel se litt på forholdstall mellom psykologstilling og plassantall ved hver institusjon. Ved psykiatriske klinikker er fordelingen jevn, det finnes ytterpunkter, men ved en stor del av klinikkene holder forholdstallet seg rundt en psykologstilling til 30 plasser<sup>1)</sup>. Hvis vi derimot ser på de psykiatriske sykehus, er inntrykket et annet. De 4-5 sykehusene med høyest forholdstall har ca. en psykologstilling pr. 100 plasser. Deretter er det et langt hopp til et forholdstall på ca. en pr. 200 plasser. Så fortsetter det opp til det laveste forholdstall som er ca. en psykologstilling pr. 480 plasser<sup>2)</sup>.

Av tabell 1.A og 1.B i tabellvedlegget ser vi at det i 1971 var gjennomsnittlig 30 plasser pr. psykologstilling i klinikk og 229 plasser pr. psykologstilling i psykiatrisk sykehus.

1) Tabell 1.B i tabellvedlegget.

2) Tabell 1.A i tabellvedlegget.

Vi kan betrakte et forholdstall på en psykologstilling pr. 100 plasser i psykiatrisk sykehus som et mål, men holder forholdstallet mellom stillinger og plasser i psykiatriske klinikker som i regneeksempel 1. Behov for plasser regnes som i tabell 5 og 6. I tillegg regner vi med en psykolog ved hver av 42 poliklinikker.

Tabell 8: Behov for psykologer etter forholdstallene 26 plasser pr. psykolog i klinikk og 100 plasser pr. psykolog i sykehus og en stilling ved hver poliklinikk.

	Faktisk antall 1971	1980		1985	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Antall stillinger i psykiatriske sykehus	37	99	95	102	97
Antall stillinger i psykiatriske klinikker	42	73	70	75	71
Antall stillinger ved poliklinikker	1	42	42	42	42
SUM	80	214	207	219	210

Regneeksempel 3:

I regneeksempel 3 vil vi ta utgangspunkt i de psykiatriske sykehus og klinikker som har det gunstigste forholdstall mellom antall plasser og antall psykologer. Vi ser av tabellene 1.A og 1.B i tabellvedlegget at for psykiatriske sykehus er dette forholdstallet ca. 80 og for klinikker 20. Behov for plasser regnes som tidligere. I tillegg regnes det med en psykolog ved hver av 42 poliklinikker.

Tabell 9: Behov for psykologer etter forholdstallene 20 plasser pr. psykolog i klinikk og 80 plasser pr. psykolog i sykehus og en psykolog ved hver poliklinikk.

	Faktisk antall 1971	1980		1985	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Antall stillinger i psykiatriske sykehus	37	123	119	128	121
Antall stillinger i psykiatriske klinikker	42	95	91	98	93
Antall stillinger ved poliklinikker	1	42	42	42	42
S U M	80	260	252	268	256

Regneeksempel 4:

Det har fra flere hold i den senere tid vært hevdet at det ikke er rimelig å opprettholde det skille som finnes mellom psykiatriske sykehus og psykiatriske klinikker når det gjelder tildeling av ressurser<sup>1)</sup>. De nye medisiner har ført til at langt flere pasienter enn tidligere kan dra nytte av andre former for behandling som psykoterapi, gruppeterapi, arbeidsterapi og miljøterapi. På denne bakgrunn vil ta med et alternativ med samme forholdstall mellom antall psykologer og antall plasser i psykiatriske sykehus som det var i gjennomsnitt i psykiatriske klinikker i 1971. Forholdstallet mellom antall plasser og antall psykologer i klinikker er som i regneeksempel 1.

---

1) Nils Retterstøl: Det psykiatriske sykehus i omforming. Universitetsforlaget 1974.  
Tollak B. Sirnes: Nytt håp for de sinnslidende. Aftenpostens kronikk 16. april 1974.



Tabell 10: Behov for psykologer etter forholdstallene 26 plasser pr. psykolog i klinikk og 30 plasser pr. psykolog i sykehus og en stilling ved hver poliklinikk.

	Faktisk antall 1971	1980		1985	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Antall stillinger i psykiatriske sykehus	37	329	317	340	322
Antall stillinger i psykiatriske klinikker	42	73	70	75	71
Antall stillinger ved poliklinikker	1	42	42	42	42
SUM	80	444	429	457	435

Disse fire regneeksemplene gir behov for fra 168 til 457 psykologer i 1985. Til sammenlikning vet vi at det i 1971 var 80 opprettede psykologstillinger i denne delen av helsevesenet. Alle disse var ikke besatt.

#### B. Institusjoner for alkoholskade og narkomane

Av tabell 2 ser vi at det var 6 opprettede psykologstillinger i denne sektor i 1970. Disse fordelte seg med 4 stillinger i narkotikaomsorgen<sup>1)</sup> og 2 stillinger ved to av Statens kursteder for alkoholister<sup>2)</sup>. Vi har ingen opplysninger om psykologer ved andre enn statens institusjoner for alkoholister.

Ved siden av de 4 stillinger for psykologer som er opprettet ved Statens klinikk for narkomane og Statens forvernsenter, er det flere andre institusjoner som i varierende grad tar seg av narkomane. Følgelig vil også psykologer ved disse institusjoner ha narkomanomsorg som

1) Opplysninger fra Sentralrådet for narkotikaproblemer.

2) St.prp. nr. 1 (1972-73).

arbeidsfelt, men bli klassifisert som f.eks. psykologer ved psykiatriske klinikker.

Det kan nevnes at både ved Ullevål sykehus, Dikemark sykehus, Nevengården sykehus og Vinderen psykiatriske klinikk er det avdelinger som for en stor del har med narkomane å gjøre.

En usikker faktor når en skal si noe om behovet for psykologer i narkotikaomsorgen er bl.a. om narkotikamisbruket vil øke. Spesielt kan en tenke seg en aktiv forverntjeneste som forebyggende tiltak.

I innstilling om ettervern for alkoholikere<sup>1)</sup> blir antallet alkoholikere i Norge anslått til minst 80.000. De psykiske årsaker til alkoholisme blir understreket i denne innstillingen. Som en konsekvens foreslår utvalget at "behandlingen må ta sikte på å løse de grunnleggende problemene og å høyne den psykiske helsetilstand best mulig".

Psykologer vil nok fortrinnsvis brukes i mer behandlingsorienterte institusjoner som poliklinikk, A-klinikk og kursted<sup>2)</sup>. Vi hadde i 1972 10 A-klinikker med 217 plasser og 18 kursteder med tilsammen 599 plasser<sup>3)</sup>. Innstillingen om alkoholistsorgen gir oss ingen holdepunkter for å anslå tallmessig behov for psykologer.

I innstilling om ettervern for alkoholikere blir det framhevet at "det bør være adgang til psykiatrisk service for en del av ettervernsklientellet". Utvalget finner det imidlertid vanskelig å gi noe pålitelig overslag over den nødvendige psykoterapeutiske kapasitet i ettervernet.

I innstillingen om ettervern går en videre inn for at edruskapsnemndene skal opprettholdes og utbygges. En understreker behovet for et spesialorgan som kan ta seg av alkoholikernes interesser, fordi disse ofte kommer i annen rekke. Utvalget setter opp bemanningsnormer for edruskapsnemndene, som er administrasjonen på kommuneplanet.

For kommuner fra 30.000 til 70.000 innbyggere foreslås psykologer i deltidstilling. For kommuner fra 70.000 til 130.000 beregnes  $\frac{1}{2}$  psykolog-

---

1) Avgitt til Sosialdepartementet 2. februar 1971.

2) Av disse er 3 statlige.

3) Opplysninger i Alkoholistsorg, innstilling til Sosialdepartementet avgitt 17. mars 1972.

stilling. Dette skulle tilsvare 14-15 deltidstillinger og 4 halve stillinger utenom Oslo.

En må regne med et betydelig behov for psykologer både i narkomanomsorg og alkoholistsorg når en legger stor vekt på psykiske årsaker.

Vi har ingen anslag over behovet for institusjonsplasser e.l. å bygge på når vi skal anslå behovet for psykologer i alkoholist- og narkomanomsorg. For å anslå behovet for psykologer her vil vi la antall psykologstillinger i alkoholist- og narkomanomsorg øke i takt med antall psykologstillinger i resten av helsevesenet der vi har utført beregninger over behovet. Utgangspunktet er de 6 psykologstillinger i dag.

Dette vil føre til et anslått behov i 1985 som varierer mellom 17 og 41 psykologer, avhengig av om vi velger alternativet med minst vekst eller størst vekst i behovet for psykologer.

### C. Institusjoner for psykisk utviklingshemmede (åndssvake)

Omsorgen for de psykisk utviklingshemmede ligger i Norge dels under Kirke- og Undervisningsdepartementet, og dels under Sosialdepartementet. Kirke- og Undervisningsdepartementet med sine spesialskoler og yrkesskoler for evneveike, tar seg av de høyerestående psykisk utviklingshemmede aldersgrupper fra 7 til 21 år. Disse er behandlet under avsnittet Annen undervisning og skal ikke tas opp videre her.

Sosialdepartementets åndssvakeomsorg omfatter<sup>1)</sup>;

1. De psykisk utviklingshemmede under 7 år.
2. De psykisk utviklingshemmede fra 7 til 21 år som ikke har intellektuell kapasitet eller har karaktervansker og annet som hindrer undervisning i spesialskoler og yrkesskoler for evneveike.
3. Alle psykisk utviklingshemmede over 21 år som har behov for omsorg selv om de har gått i disse skoler.

---

1) Chr. Lohne Knudsens artikkel i "Psykisk utviklingshemmede, en omsorg i bevegelse" - Universitetsforlaget 1971.

Organiseringen av åndssvakeomsorgen er basert på St. meld. nr. 71 - 1952. Denne inneholder en landsplan som deler landet i områder med hver sin områdeoverlege som leder. Tanken er at hvert område skal være selvforsynt med de nødvendige institusjoner for pleie, vern og opplæring av alle kategorier åndssvake<sup>1)</sup>.

Et eller flere sentralhjem danner kjernen i de opprettede områder. Den øvrige åndssvakeomsorg kan omfatte poliklinisk virksomhet, mindre åndssvakehjem, daginstitusjoner, privatpleie og ettervern.

I 1970 hadde vi 10 opprettede områder og 2 under etablering. Disse områdene vil i den nærmeste tiden ha tilsammen 18 sentralhjem med 3.600 plasser. Vi har funnet at det er 11 psykologstillinger ved sentralhjem og 1 ved poliklinikk. Tabell 2.A i tabellvedlegget viser antall plasser og psykologstillinger ved de ulike sentralhjem.

Tabell 11 viser at det har vært en stor økning i antall pasienter under åndssvakeomsorgen de siste år.

Tabell 11: Antall pasienter under omsorg i perioden 1961-69<sup>1)</sup>.

Tidspunkt	I alt under omsorg	Pr. 10.000 innb.
1. januar 1961	3.362	9.3
1. januar 1963	4.201	11.5
1. januar 1965	5.057	13.6
1. januar 1967	5.744	15.3
1. januar 1969	6.379	16.6

Det later til å være alment godtatt at 35 pr. 10.000 av befolkningen trenger åndssvakeomsorg en del av livet eller hele sitt liv. Målsetting for behandlingen er bl.a. sosial og arbeidsmessig habilitering som vil føre til at flere vil klare seg ute i samfunnet. På grunnlag av dette forutsettes at en fullt utbygget åndssvakeomsorg vil omfatte

---

1) Chr. Lohne Knudsen i "Psykisk utviklingshemmede, en omsorg i bevegelse" - Universitetsforlaget 1971.

3 promille av befolkningen<sup>1)</sup>. Tabell 12 viser hvor mange dette vil omfatte på forskjellige tidspunkt. Som uttrykk for befolkningens størrelse brukes SSB's befolkningsprognoser<sup>2)</sup>. For 1980 og 1985 tar vi med alternativene A og D i prognosene.

Tabell 12: Antall klienter under åndssvakeomsorg i 1971. Anslått behov i 1985 når denne omfatter 3 promille av befolkningen.

	Faktisk antall 1971	1980		1985	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Antall klienter	6.600 <sup>3)</sup>	12.600	12.100	13.000	12.300

Omsorgen for de psykisk utviklingshemmede kan deles inn i eksternat- og internatbehandling. Til første kategori hører poliklinisk virksomhet, daghjem og verksteder. Internatbehandling foregår i sentralhjem, mindre åndssvakehjem og ettervernshjem.

Siden de 12 opprettede stillingene for psykologer er tilknyttet sentralhjem eller poliklinikker, og det fremdeles er stor mangel på psykologer ved disse institusjoner, anser vi det for sannsynlig at psykologene også i tiden framover vil være tilknyttet disse to behandlingstilbudene, i tillegg til mindre åndssvakehjem.

Områdeoverlegen og hans team skal utføre spesialservice som oppsporing, registrering, diagnostisering og behandling av klientellet. Psykologen synes å ha en selvfølgelig plass i et slik team. Disse oppgavene sentraliseres fordi det er bare ved sentralhjemmene man venter å ha den tilstrekkelige fagkunnskap i årene fremover<sup>4)</sup>.

Overlege Lohne Knudsen regner med at ca. 40% av plassbehovet i åndssvakeomsorgen vil dekkes ved plasser i sentralhjem de kommende år. Vi bruker tallene i tabell 12 som uttrykk for plassbehovet. Tabell 13

- 
- 1) St.meld. nr. 88 (1966-67) Om utviklingen av omsorgen for de funksjonshemmede.
  - 2) Framskrivning av folkemengden 1971 - 2000 NOS A 468.
  - 3) Langtidsprogrammet 1974 - 77.
  - 4) Overlege Rasmussens artikkel i "Psykisk utviklingshemmede ...." Universitetsforlaget 1971.

viser da behovet for plasser i sentralhjem fram til 1985. Tallene ligger nær det behov på 5.400 plasser i sentralhjem som framsettes i St.meld. nr. 88 (1966-67).

Tabell 13: Behov for plasser i sentralhjem. Anslått behov i 1985.

	Faktisk antall 1971	1980		1985	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Antall plasser	3.422 <sup>1)</sup>	5.000	4.800	5.200	4.900

Det er noe uenighet om hvorvidt en bør kreve like god bemanning ved de mindre åndssvakehjem som ved sentralhjemmene. Utredningen om omsorgen for psykisk utviklingshemmede peker på de mindre åndssvakehjemmenes svakheter som bl.a. skyldes dårlig bemanning, for lite faglig støtte<sup>2)</sup>. Vi regner med psykolog ved mindre åndssvakehjem i noen av våre regneeksempler. Tabell 14 viser behovet for plasser i slike institusjoner etter normer i St.meld. nr. 88 (1966-67), der en anslår behovet for plasser i mindre åndssvakehjem til 17.5% av det samlede antall under omsorg. Tabell 12 viser antall klienter under omsorg.

Tabell 14: Behov for plasser i mindre åndssvakehjem. Anslått behov i 1985.

	Faktisk antall 1971	1980		1985	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Antall plasser	1.812 <sup>3)</sup>	2.200	2.100	2.300	2.100

I NOU 1973:25, om omsorgen for psykisk utviklingshemmede, blir det samlede behov i internatinstitusjoner anslått til 5.840 plasser. I 1971

1) NOU 1973:25. Omsorg for psykisk utviklingshemmede. Tabell 1.B.

2) NOU 1973:25. Omsorg for psykisk utviklingshemmede.

3) NOU 1973:25. Omsorg for psykisk utviklingshemmede. Tabell 1.B.

var 65% av plassene i internatinstitusjoner i sentralhjem og 35% av plassene var i mindre åndssvakehjem. Hvis vi forutsetter samme prosentvise fordeling av de kommende internatplasser, vil det tilsvare et behov på 2.040 plasser i mindre åndssvakehjem og 3.800 plasser i sentralhjem i 1985. Dette er mindre antall internatinstitusjonsplasser enn i våre beregninger (tabell 13 og 14). I NOU 1973:25 regner en imidlertid med nesten 8.000 plasser i eksternatinstitusjoner.

I Ot.prp. nr. 36 (1967-68)<sup>1)</sup> sies det at poliklinikker vil bli opprettet i alle områder. Dette vil bety 12 poliklinikker. Overlege Lossius mener at en psykolog hører med til minimumsbemanningen ved en poliklinikk<sup>2)</sup>.

#### Regneeksempler over fremtidig behov for psykologer i omsorgen for psykisk utviklingshemmede

##### Regneeksempel 1:

Vi vil ta utgangspunkt i det gjennomsnittlige forholdstall mellom opprettede psykologstillinger og plasser i sentralhjem ved de sentralhjem som har opprettet psykologstilling(er) i dag. Dette gir det mest riktige bilde av den arbeidsbyrde (dvs. antall institusjonsplasser) som er tilknyttet hver stilling. Av tabell 2.A i tabellvedlegget finner vi at forholdet blir ca. 200 plasser pr. psykologstilling i sentralhjem. Vi vil i tillegg ta hensyn til kravet om full bemanning, deriblant psykolog ved mindre åndssvakehjem. Også for disse regner vi med et forholdstall på ca. 200 plasser pr. psykolog. Behovet for plasser i mindre åndssvakehjem er angitt i tabell 14. Videre regner vi med 1 psykologstilling ved hver av de 12 poliklinikker.

---

1) Ot.prp. nr. 36 (1967-68) Om lov om sykehus m.v.

2) NOU 1973:25. Omsorg for psykisk utviklingshemmede. Tabell 1.B.

Tabell 15: Behov for psykologer ved sentralhjem, mindre åndssvakehjem og poliklinikker etter forholdstall 200 plasser pr. psykolog i institusjon og 1 stilling ved hver poliklinikk.

	Faktisk antall 1970	1980		1985	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Stillinger ved sentralhjem	11	25	24	26	25
Stillinger ved mindre åndssvakehjem		11	10	12	10
Stillinger ved poliklinikker		12	12	12	12
SUM	11	48	46	50	47

Regneeksempel 2:

Det må være nærliggende å spørre om 200 plasser pr. psykolog er et brukbart forholdstall. Når vi tar i betraktning den aktive målsetting man har for åndssvakeomsorgen, er det rimelig at dette vil kreve en økning i fagpersonalet. Overlege Lohne Knudsen<sup>1)</sup> understreker at man har for lite personale i dag hvis siktemålet er "en aktiv, en optimal omsorg". Han hevder at det kreves en betydelig opprustning på personalfronten og særlig for høyt kvalifisert personale.

På denne bakgrunn finner vi det rimelig å lage et regneeksempel med forholdstall 1 psykolog pr. 100 plasser i sentralhjem og mindre åndssvakehjem. Vi får da tall som er mer i tråd med Helsedirektoratets overslag som antyder et behov på omlag 75 psykologer i den fullt utbygde åndssvakeomsorg<sup>2)</sup>.

---

1) Chr. Lohne Knudsen: "Psykisk utviklingshemmede, en omsorg i bevegelse." Universitetsforlaget 1971.

2) Chr. Lohne Knudsen: Samfunnets servicetilbud. Tidsskrift for Den norske lægeforening nr. 19 - 1970.



Tabell 16: Behov for psykologer i sentralhjem, mindre åndssvakehjem og poliklinikker etter forholdstall 100 plasser pr. psykolog ved sentralhjem og mindre åndssvakehjem og 1 stilling ved hver poliklinikk.

	Faktisk antall 1970	1980		1985	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Stillinger ved sentralhjem	11	50	48	52	49
Stillinger ved mindre åndssvakehjem		22	21	23	21
Stillinger ved poliklinikker		12	12	12	12
SUM	11	84	81	87	82

I utredningen om omsorgen for psykisk utviklingshemmede går en, som vi tidligere har nevnt, ut fra et mindre behov for plasser i internat-institusjoner<sup>1)</sup>. Utvalget peker på at internatbehandlingen kan være et dårlig behandlingstilbud, ja endog direkte skadelig. På den annen side pekes det på at internatinstitusjonene vanskelig kan unnværes, men man må gjøre behandlingstilbudet bedre, avdelingene mindre osv. I innstillingen regnes med et stort behov for plasser i eksternat-institusjoner. At vi i våre regneeksempler beregner psykologbehov med utgangspunkt i institusjonsplasser innebærer ikke at vi forutsetter internatinstitusjoner. En omorganisering av omsorgen vil i alle fall ikke bety noe mindre behov for psykologisk arbeidskraft. Tvert i mot understreker utvalget behovet for personell med bedre utdanning, samtidig som det peker på at psykisk utviklingshemming disponerer for utvikling av psykiatriske komplikasjoner.

1) NOU 1973:25. Omsorg for psykisk utviklingshemmede. Målsetting og retningslinjer.

## D. Institusjoner for epileptikere og cerebral paretikere

### a) Epileptikeromsorgen

Den sentrale institusjonen i epileptikeromsorgen er Statens sykehus for epileptikere (SSE) med et plassantall på 184. Der var det i 1971 4 psykologstillinger<sup>1)</sup>. SSE er sentralinstitusjonen for diagnostikk, behandling, attføring og omsorg for epileptikere på landsbasis.

Fra SSE drives det noe forvern og ettervern i de tre nordligste fylker ved at det er ansatt en lege med reiseplikt. For å muliggjøre en komplett somatisk undersøkelse, ble Rikshospitalets Diagnosestasjon for epilepsi opprettet i 1952. Denne tar i mot omlag 400 pasienter i året.

Videre er det opprettet to epileptikerhjem som eies av private organisasjoner og med tilsammen 47 plasser<sup>2)</sup>.

Det er gjort flere undersøkelser for å kartlegge hyppigheten av epilepsi i befolkningen og behov for ulike behandlingstilbud. Spesiallege Wollert Krohn fant etter erfaringer fra 10 års reisevirksomhet bl.a. at ca. 4 promille har så store problemer i forbindelse med sin epilepsi at de søker lege. Dette tilsvarer 15 - 16.000 på landsbasis<sup>3)</sup>.

Epileptiske anfall er symptom på skader i hjernen. Disse skader vil ha virkning på den psykologiske funksjonering. Det blir i St.meld. nr. 52 (1970-71) (s. 33) slått fast at det sjelden er snakk om enkeltstående skader med klart definert virkning. Det dreier seg ofte om sammensatt funksjonssvikt, et komplisert samspill mellom organisk betinget funksjonssvikt og pasientens reaksjoner på dette.

Spesiallege Odd Grønvik har forsøkt å få en tallmessig oversikt over de ulike behandlingsbehov gjennom en undersøkelse ved Diagnosestasjonen<sup>4)</sup>. Han fant at 26% av epileptikerne hadde behov for opphold i SSE for

---

1) St.prp. nr. 1 (1971-72).

2) Innstilling om epileptikeromsorgen i Norge, vedlegg til St.meld. nr. 52 (1970-71). Om retningslinjer for utbygging av helsevernet for epileptikere (epileptikeromsorgen).

3) St.meld. nr. 52 (1970-71) s. 8.

4) St.meld. nr. 52 (1970-71) bilag 5.

lengre tid eller varig. Dette tilsvarer 4.000 av de 15 - 16.000 Wollert Krohn kom fram til med alvorlig epilepsi. Videre fant Grønvik at 19% av epileptikerne hadde behov for psykiatrisk/psykologisk observasjon og terapi. Av Wollert Krohn's 15 - 16.000 innebærer dette omlag 3.000 med behov for psykiatrisk/psykologisk hjelp.

Denne og andre undersøkelser<sup>1)</sup> bekrefter at det er et stort behov for psykiatrisk/psykologisk behandlingstilbud i epileptikeromsorgen.

I omtalen av epileptikeromsorgen i England understrekes sterkt den vekt man har lagt på psykiske faktorer. Også i Verdens helseorganisasjons forslag til retningslinjer for epileptikeromsorg for barn, understrekes behovet for psykiatrisk/psykologisk personell.

Utvalget som laget innstilling om epileptikeromsorgen<sup>2)</sup> mener at personellmangelen har vært en grunn til at omsorgen ikke har greid å løse sine oppgaver. Det sies bl.a. at "antallet nye stillinger bevilget har ligget så langt etter det foreslåtte at det gradvis er akkumulert et stort personalbehov".

Sosialdepartementet slutter seg i St.meld. nr. 52 (1970-71) til utbyggingen som er skissert i innstillingen. Planen foreslår en utvidelse ved SSE til 308 plasser og det er utarbeidet detaljert personaloppsetning.

Tabell 17: Behov for plasser og psykologstillinger ved de ulike avdelinger ved SSE<sup>3)</sup>.

Avdeling	Antall plasser	Antall psykologstillinger
Voksenavdelinger - observasjon, pensjonat	70	2
Observasjonsavdelinger for ungdom	42	4
Observasjonsavdelinger for barn	64	2
Pleieavdelinger	132	2
Ekstern service		2
Utenfor avdeling (sjefpsykolog)		1
SUM	308	13

1) Bl.a. Tore Mordals undersøkelse i St.meld. nr. 52 (1970-71) bilag 4.

2) Vedlegg til St.meld. nr. 52 (1970-71) s. 25.

3) St.meld. nr. 52 (1970-71) s. 65-66.

Regneeksempler over framtidig behov for psykologer i epileptikeromsorgen:

Regneeksempel 1:

Utbyggingen av SSE skal danne mønster for den videre utbygging på landsbasis. Sosialdepartementet tenker seg et epilepsisenter ved hvert universitetssykehus i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø, som alle skal kunne dekke en populasjon på inntil 1 mill. mennesker<sup>1)</sup>. Departementet gjør regning med økt søkning til epilepsisykehus når differensieringsmulighetene og den terapeutiske aktivitet øker.

Vi har på grunnlag av drøfting i St.meld. nr. 52 (1970-71) satt opp ett alternativ.

Vi går ut fra at en tenker seg fire sentra med like stort behov for psykologer - og at SSE er mønsteret.

Dette vil medføre behov for 52 psykologer - en firedobling av tallet i tabell 17.

Regneeksempel 2:

Av tabell 17 finner vi at forholdet mellom plasser og alle psykologstillinger tiltenkt SSE er 1 psykolog pr. 24 plasser. (Stillingene blir beregnet pr. plass, selv om noen psykologstillinger går til eksternt service. Vi forutsetter at psykologbehovet for eksternt arbeid vil øke i takt med at plassantallet øker.) Behovet for plasser settes til 4.000 på grunnlag av beregning om at 4.000 trenger innleggelse for lengre tid (se ovenfor). Vi setter forholdet mellom institusjonsplasser og psykologstillinger konstant. Behovet for psykologer får vi ved å multiplisere dette forholdstall med behov for institusjonsplasser. Vi kommer da fram til et behov på 167 psykologer.

---

1) St.meld. nr. 52 (1970-71) s. 12.

b) Cerebral Pareseomsorgen

Barn med cerebral parese kan i dag få poliklinisk behandling ved 17 polikliniske avdelinger. Dessuten er det omlag 200 internatplasser i behandlingshjem, 5 skoler og 6 barnehager for cerebral parese rammede barn<sup>1)</sup>.

Sentralinstituttet for cerebral parese mottar 25 barn til behandling og undervisning. Observasjonsavdelingen tar i mot vel 400 i året til undersøkelse<sup>2)</sup>.

Ved sentralinstituttet var det i 1971 to hele og to halve stillinger for psykologer<sup>3)</sup>. Disse psykologene har også utstrakt virksomhet ved andre institusjoner.

Ved Blindernveien skole og barnehage for barn med hjerneskader har det fra årsskiftet 1971/72 vært en psykologstilling<sup>4)</sup>.

Til sammen er det altså 3 hele og 2 halve psykologstillinger i CP-omsorgen.

Vi har ingen anslag over behovet for institusjonsplasser e.l. å holde oss til når vi skal anslå behovet for psykologer i CP-omsorgen. I Helsedirektoratet har en ingen samlet utbyggingsplan for denne delen av helsevesenet<sup>5)</sup>. For å beregne behovet for psykologer i CP-omsorg forutsetter vi at antall psykologstillinger i denne omsorgen øker i takt med antall psykologstillinger i resten av helsevesenet, der vi har utført beregninger over behovet. Dette fører til et anslått behov for psykologer i 1985 som varierer mellom 12 og 27 avhengig av om vi velger alternativet med minst eller størst vekst i behovet for psykologer.

---

1) Årsberetning og regnskap 1970 for Foreningen til Bekjempelse av Cerebral Parese.

2) Veileder i praktisk sosialmedisin. Universitetsforlaget 1970.

3) Oppgitt på personlig henvendelse til Sentralinstituttet.

4) Oppgitt på personlig henvendelse til Blindernveien skole og barnehage.

5) Muntlige opplysninger fra Helsedirektoratet.

E. Barne- og ungdomspsykiatriske institusjoner

Tabell 18 viser utbyggingen i barne- og ungdomspsykiatrien på fire år, fra 1.1.1967 til 1.1.1971. Det har vært en økning av kapasiteten innen alle typer institusjoner. Størst økning finner vi i klinikkavdelingene, der kapasiteten har blitt nær tredoblet i tidsrommet.

Tabell 18: Antall poliklinikker, plasser i institusjoner og psykologer i 1967 og 1971.

	pr. 1.1.1967 <sup>1)</sup>	pr. 1.1.1971 <sup>2)</sup>
Antall poliklinikker	10	17
Antall plasser i barne- og ungdomspsykiatriske klinikkavdelinger	64	172
Antall plasser i behandlingshjem	247	328
Antall psykologstillinger i barne- og ungdomspsykiatriske klinikkavdelinger		71

Tabell 3.A i tabellvedlegget gir oversikt over plassantall og psykologstillinger ved de enkelte institusjoner. Statens sentralteam for barne- og ungdomspsykiatri og Statens senter for barne- og ungdomspsykiatri tar i mot klienter fra hele landet.

Foruten de institusjoner som hittil er nevnt har vi Borre verneskole for barn og ungdom med tilpasningsvansker, som tar i mot 24 gutter og har 1 psykologstilling.

Det er gjort flere forsøk på å finne størrelsen på den gruppe barn og unge som trenger psykiatrisk/psykologisk hjelp.

Verneskoleutvalget<sup>3)</sup> har utredet problemet, og understreker at anslagene over behovet for spesielle tiltak er basert på antagelser. I

- 
- 1) St.meld. nr. 88 (1966-67), om utviklingen av omsorgen for funksjonshemmede. Vi har ikke tall for psykologstillinger.
  - 2) Tabell 3.A i tabellvedlegget.
  - 3) Innstilling om Verneskolens funksjon og målsetting. Sosialdepartementet.

mangel av behovsanalyser ser Verneskoleutvalget på atferdsvansker slik de registreres i den offentlige statistikk, for å få en oversikt over omfanget. Utvalget finner at barnevernet har omkring 1% av de samlede årskull i ungdomsalderen under sin omsorg. Utvalget mener videre at dette er den gruppe en må være forberedt på å sette i verk spesielle hjelpetiltak overfor.

Man må være klar over at de tall en kan hente fra slik statistikk gir uttrykk for "konsumet" av vernetiltak - vi får ingen opplysninger om "etterspørselen" eller "behovet" - alle de som har manifest eller latent behov for hjelpetiltak, som man enten ikke har kapasitet nok til å hjelpe eller som ikke viser at de har behov for hjelp.

Videre tar Verneskoleutvalget opp kriminalstatistikken<sup>1)</sup>, Stockholmsundersøkelsen<sup>2)</sup>, tellinger foretatt i Østfold fylke<sup>3)</sup> som alle bekrefter inntrykket fra barnevernstatistikken: at mellom 1 og 2% av barne- og ungdomsbefolkningen har behov for helt spesielle behandlingstiltak. Det må være denne gruppen - med behov for spesielle tiltak - som er av interesse for oss når vi skal forsøke å vurdere behovet for psykologer i tida framover.

Vi velger å ta utgangspunkt i den totale befolkning 18 år og yngre, fordi vi er interessert i behovet for spesielle tiltak i hele barne- og ungdomsbefolkningen. Hvis man setter seg som mål å drive forebyggende arbeid, er det ingen grunn til å tro at det ikke vil være behov for spesielle tiltak også i førskolealder. På bakgrunn av dette vil det på landsbasis være behov for spesielle tiltak for minst 12.000 barn og unge i 1985 (1% av alle 0-18 år).

Ved barnevernklubben i Vestfold har en beregnet behovet for undersøkelse, rådgivning og behandling, slik det manifesterer seg ved henvisning til klubben. Resultatet herfra går ut på at 0,7% av den

---

1) I denne forbindelse støtter det seg til en undersøkelse av Nils Christie: Unge norske lovovertredere.

2) Se verneskoleutvalgets innstilling, s. 27.

3) Se verneskoleutvalgets innstilling, s. 28.

samlede barne- og ungdomsbefolkningen under 19 år har behov for psykiatrisk-psykologisk hjelp<sup>1)</sup>. Dette tilsvarer nesten 9.000 i 1970 i hele landet.

Tabell 19 viser antall barn med behov for spesialtiltak etter de to ulike oppfatninger. For årene etter 1970 regner vi med alternativ A og D i SSB's befolkningsprognoser<sup>2)</sup>.

Tabell 19: Antall barn og unge med behov for psykiatriske/psykologiske spesialtiltak.

	Beregnings- grunnlag	1980		1985	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Vernesko- leutvalget	1% av alle under 19 år	ca. 13000	ca. 11500	ca. 13500	ca. 11000
Vestfold- planen	0.7% av alle under 19 år	ca. 9100	ca. 8050	ca. 9500	ca. 7900

Det barne- og ungdomspsykiatriske hjelpetilbudet kan deles inn i

a) forebyggende tiltak, b) diagnose og behandling utenfor institusjonen, c) institusjonsbehandling<sup>3)</sup>.

#### a) Forebyggende arbeid

Det har lenge vært et uttalt ønske fra det offentlige og de berørte instanser om intensivering av arbeidet for å forebygge mentale lidelser. En mulighet til å drive forebyggende virksomhet har en ved familievernkontorene, arbeidet her omtales senere.

En annen mulighet, som ser ut til å få stor oppslutning både av fagfolk og ansvarlige myndigheter, er å basere mye av dette arbeidet på helsestasjoner<sup>4)</sup>. Lov av 16. juni 1972 om helsestasjoner og helsetiltak

1) Forslag til plan for den videre utbygging av barne- og ungdomspsykiatrien i Vestfold/Buskerud. Tønsberg 1960.

2) Framskrivning av folkemengden 1971 - 2000. NOS A 468.

3) En inndeling brukt av verneskoleutvalget.

4) Ot.prp. nr. 65 (1970-71). Om lov om helsestasjoner og helsetiltak blant barn m.v.



blant barn m.v. tar sikte på tiltak som omfatter forebyggelse av fysiske, mentale og sosiale skader<sup>1)</sup>. Forutsetningen for en utvidelse av helsestasjonenes virkefelt synes å være at nye personalgrupper blir brukt i arbeidet. En tenker seg psykologer og sosionomer tilknyttet som konsulenter<sup>2)</sup>. Behovet for konsulent vil variere med stasjonens størrelse, ved de store stasjonene tenker en seg konsulent i heltidsstilling.

Av St.meld. nr. 85 (1970-71)<sup>3)</sup> går det fram at en tenker seg helsestasjonene inkorporert i helsesentrene. En graderer helsesentrene etter størrelse.

Som en begynnelse kan vi anslå at et stort helsesenter bør ha psykolog i heltidsstilling. Her bør det, foruten helsestasjon for mor og barn, også være et familievernkontor<sup>3)</sup>.

Svenske normer går ut på at et større helsesenter skal ha et befolkningsunderlag på ca. 40.000<sup>3)</sup>. Vi bruker dette tallet også for Norges vedkommende, selv om vi her nok må regne med noe lavere underlagstall, da urbaniseringsgraden er mindre og kommunikasjonsforholdene vanskeligere enn i Sverige.

Vi forutsetter at større helsesentra vil finnes i byregioner (etter SSB's definisjon) og kommuner med innbyggertall minst 40.000. Vi beregner et helsesenter pr. 40.000 innbyggere og videre et helsesenter hver i hvert av de fylker som ikke blir dekket ved denne beregningsmåten. Dette tilsvarer ca. 55 store helsesentra i Norge i 1980. Vi må altså gjøre regning med minst 55 psykologer i fulltidsstilling ved helsesentra. I tillegg kommer så alle de mindre helsesentra hvor en tenker seg konsulenttilknytning. Når vi vet at det er ca. 1.500 helsestasjoner her i landet, vil det si ganske mange konsulenter. En må imidlertid regne med at slik virksomhet vil kunne utøves ved siden av annen stilling. Vi kan anta at en del av disse konsulentstillingene kan besettes av sosionomer.

---

1) St.meld. nr. 45 (1972-73). Tillegg til St.meld. nr. 85 (1970-71). Om helsetjenesten utenfor sykehus.

2) Helsestasjonen i støpeskjeen. Universitetsforlaget 1972.

3) St.meld. nr. 85 (1970-71). Om helsetjenesten utenfor sykehus.

b, c) Diagnose og behandling utenfor institusjon og institusjonsbehandling

Under punkt b tenker en i første rekke på den behandling som ytes ved poliklinikker og Statens sentralteam for barne- og ungdomspsykiatri og behandling i klinikkavdeling og behandlingshjem. Vi må i denne forbindelse slå disse to - på mange måter så forskjellige - behandlingstilbudene sammen fordi de ofte bruker de samme psykologene. En psykolog kan betjene både klinikkavdelingen, poliklinikken og behandlingshjemmet, og en må se på behovet for psykologer samlet for disse ulike behandlingstypene. For å kunne vurdere behovet for psykologer må vi først få en oversikt over utbyggingsplaner og eventuelle anslag over behovet for plasser ved de enkelte behandlingstilbud.

I St.meld. nr. 88 (1966-67)<sup>1)</sup> blir behovet for poliklinikker og for plasser i klinikker og behandlingshjem for barn og ungdom anslått. En regner her med behov for 21-25 poliklinikker, 300-350 plasser i klinikk og ca. 750 plasser i behandlingshjem.

Verneskoletvalget, med overlege Per Nyhus som formann, har forsøkt å vurdere behovet for institusjonsplasser på landsbasis. Utvalget går som før nevnt ut fra at 1% av barne- og ungdomsbefolkningen trenger spesielle tiltak. De finner det rimelig å tro at 20% av disse har behov for institusjonsplassering. Utvalget sier videre at halvparten bør ha behandling i psykiatriske institusjoner, halvparten i pedagogiske institusjoner. Det vil si at 0.1% av barne- og ungdomsbefolkningen under 19 år trenger opphold i psykiatriske institusjoner<sup>2)</sup>.

Vestfoldundersøkelsen regner med at det er et øyeblikkelig behov for institusjonsplassering og miljøbytte for 0.6% i barne- og ungdomsgruppen<sup>2)</sup>. Det sies videre at dette vil være størrelsen av den barne- og ungdomsgruppe som vil trenge institusjonsplassering og miljøbytte selv om andre behandlingsformer bygges ut. Hvis vi forutsetter - som Verneskoletvalget gjør - at halvparten av institusjonaliseringen må foregå i psykiatriske institusjoner, vil det si at 0.3% av barne- og ungdomsbefolkningen under 19 år må ha plass i slike institusjoner.

---

1) St.meld. nr. 88 (1966-67). Om utviklingen av omsorgen for funksjonshemmede.

2) Innstilling om Verneskolenes funksjon og målsetting. Sosialdepartementet.

I St.meld. nr. 88 (1966-67) blir behovet for plasser i barne- og ungdomspsykiatriske institusjoner anslått til ca. 1.100 i 1970, mens det faktiske antall i 1971 var 500 plasser (tabell 18).

I tabell 20 viser vi behovet for institusjonsplasser etter de to alternativer. Som uttrykk for befolkningensmengden bruker vi SSB's befolkningsprognoser, etter 1970 anvender vi alternativene A og D<sup>1)</sup>.

Tabell 20: Behovet for plasser i barne- og ungdomspsykiatriske institusjoner.

	Beregningsgrunnlag	Faktisk antall 1970	1980		1985	
			Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Verneskolautvalget	0.1% av alle under 19 år	500	1300	1150	1350	1100
Vestfoldplanen	0.3% av alle under 19 år	500	3900	3450	4000	3400

Regneeksempler over framtidig behov for psykologer i barne- og ungdomspsykiatrien.

Regneeksempel 1:

I Perspektivanalysene<sup>2)</sup> sies det at erfaringen tyder på at man trenger et barne- og ungdomspsykiatrisk team pr. ca. 50.000 innbygger, og at hvert team bl.a. skal bestå av 1-2 psykologer. Disse team forutsettes dels å arbeide ved poliklinikkene og klinikkavdelingene, og dels antas de å burde arbeide ved å oppsøke problemene lokalt<sup>3)</sup>. Vi bruker Statistisk Sentralbyrås (SSB's) befolkningsprognoser<sup>4)</sup>. For årene etter 1970 tar vi med alternativene A og D i prognosene. I 1971 var det 71 psykologer i barne- og ungdomspsykiatrien.

1) Framskrivning av folkemengden 1971 - 2000. NOS A 468.

2) Vedlegg til St.meld. nr. 55 (1968-69).

3) St.meld. nr. 88 (1966-67). Om utviklingen av omsorgen for funksjonshemmede.

4) Framskrivning av folkemengden 1971 - 2000. NOS A 468.

I normene fra Verdens helseorganisasjon heter det at det bør være et team pr. 45.000 innbyggere, og at teamet bør inneholde 2 psykologer. Det vil bety noe høyere behovstall enn i tabellen nedenfor.

Tabell 21: Behov for psykologer i barne- og ungdomspsykiatriske team etter forholdstallene 2 stillinger pr. 50.000 innbyggere.

	Faktisk antall 1970	1980		1985	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Antall psykologstillinger etter 2 psykologer pr. 50.000 innbygger	71	168	162	174	164

Regneeksempel 2:

Eksempel 2 bygger på det anslag over behovet som kommer fram i en svensk rapport, avgitt av en gruppe som kaller seg "Arbetsgruppen för tillämpningsmomenten inom grundutbildningen för blivande psykologer (TIG)", og som ble oppnevnt av Universitetskanslerämbetet i juli 1967. Rapporten ble avgitt i januar 1971. Her regner man med at det er behov for 2 "barneklinske" psykologer pr. 12.600 innbyggere under 21 år. Vi bruker SSB's befolkningsprognoser og alternativene A og D etter 1970.

Tabell 22: Behov for psykologer etter forholdstallet 2 stillinger pr. 12.600 innbyggere under 21 år.

	Faktisk antall 1970	B e h o v			
		1980		1985	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Antall psykologstillinger	71	225	200	235	200

Regneeksempel 3:

Vi vil lage et regneeksempel basert på nåværende forholdstall mellom plasser og psykologer i klinikkavdelinger, behandlingshjem og ved poliklinikker. Det er beklagelig at vi må feste psykologstillinger til antall institusjonsplasser, fordi det er en merkbar tendens til at man i større grad forsøker å nytte eksterntbehandling som gir pasienten mulighet til å bo i hjemmemiljøet. Anslag over behovet blir imidlertid gitt i form av behov for institusjonsplasser.

Vi har tatt utgangspunkt i forholdet mellom psykologstillinger og institusjonsplasser i 1971. Av tabell 18 ser vi at 71 psykologer betjente 17 poliklinikker og 500 plasser i institusjoner. Dette utgjør et forholdstall på 7 plasser pr. psykologstilling i institusjonen, foruten at psykologene også er tilknyttet poliklinikkene.

Vi setter forholdet mellom opprettede psykologstillinger og institusjonsplasser konstant. Behov for institusjonsplasser regnes som i tabell 20.

Tabell 23: Behov for psykologer etter samme forholdstall mellom institusjonsplasser og psykologstillinger som i 1971, 7 plasser pr. psykolog.

	Faktisk antall 1970	1980		1985	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Verneskoletvalget	71	186	164	193	157
Vestfoldplanen	71	557	493	571	486

Det må understrekes at disse psykologene, selv om de er beregnet pr. plass, også skal dekke poliklinikkens behov for psykologhjelp.

Vi har her trukket fram behovsantydninger som legger forholdsvis stor vekt på økning av institusjonsplasser, dette fordi de eneste anslag over behovet har kommet i denne form. Dette skyldes antagelig at antall plasser er noe håndfast - hvor mange poliklinikker vi trenger og hvor mange klienter disse skal kunne gi tilbud om hjelp er straks mer flytende. Likeledes er det vanskelig å skissere hvor mange psykologer

det kan være bruk for i forebyggende arbeid - en virksomhet som kan anta andre former enn de vi kjenner i dag.

Verneskoletutvalget har gjort et grundig arbeid med å gjennomgå litteratur om mange (ca. 20) ulike behandlingsopplegg. De konkluderer bl.a. med: "Det er etter de foreliggende undersøkelser liten grunn til å anta at institusjonsbehandling alene, slik den tradisjonelt har vært praktisert her i landet og i utlandet, gir bedre resultater enn ingen behandling. Det foreligger også undersøkelser som klart antyder at den kan utøve en direkte uheldig og skadelig virkning. Det er derfor all mulig grunn til, etter utvalgets oppfatning, å prøve nye veier både i det forebyggende arbeid og i behandling av barn og unge med alvorlige asosiale og kriminelle tilpasningsvansker."

Det er viktig å være klar over at de behandlingsopplegg vi skisserer her, ikke er endelige. Selv om behandlingsformene endres, kan vi imidlertid ikke regne med redusert behov for fagfolk. Det er vel mer realistisk å tenke seg at et mer aktivt behandlingsopplegg heller vil kreve flere psykologer.

#### F. Familierådgivning

Det finnes tre typer familierådgivningstjeneste her i landet<sup>1)</sup>:

- a) Familievernkontorer, sentrale helsestasjoner under medisinsk ledelse. Disse er godkjent av Sosialdepartementet og skal ha fast tilknyttet psykolog.
- b) Kommunale rådgivningskontorer drevet av kommunen på forsøksbasis. Her tar en sikte på en enklere bemanning.
- c) Andre private (bl.a. kirkelige) familierådgivningskontorer.

Det er de godkjente familievernkontorene som er mest interessante i denne forbindelse fordi det er bare ved disse det blir stilt krav om psykolog.

---

1) St.meld. nr. 17 (1967-68). Om familierådgivning.

Pr. 1.1.1969 var det 21 godkjente kontorer, noen fylker hadde mer enn et kontor, mens i Aust-Agder, Sogn og Fjordane og Finnmark var det ingen slike.

Av de viktigste saker familievernkantorene tar seg av er abortsøknader, ekteskapskonflikter, narkotikamisbruk.

I St.meld. nr. 85 (1970-71), om helsetjenesten utenfor sykehus, blir det trukket opp retningslinjer for utbygging av helsesentra. Her blir det sagt at "ved de mellomstore, eller i alle fall ved de større, bør forholdene legges til rette for familieverntjeneste".

Som vi tidligere har nevnt, skal større sentra iflg. svenske normer ha et befolkningsunderlag på 40.000<sup>1)</sup>. Vi beregnet et behov for minst 55 store helsesentra (se s. 30) som alle skulle ha familievernkontor. Vi har ikke oversikt over hvor mange psykologer som arbeider ved familievernkontorer. I NAVF's yrkesundersøkelse var det 6 psykologer som oppga slikt arbeid som hovedbeskjeftigelse.

Som det gikk fram av avsnittet om barne- og ungdomspsykiatriske institusjoner, tenkte vi oss at helsestasjonen for mor og barn og familievernkontoret ved et stort helsesenter ville nødvendiggjøre 1 psykolog i heltidsstilling ved hvert slikt senter. Dette vil, som tidligere nevnt, bety minst 55 hele stillinger for psykologer og en rekke deltidsstillinger.

Overslag over behovet for familievernkontorer har kommet fra Hedmark fylkeslag av Norges Sosialforbund<sup>2)</sup>. Det sies her at Hedmark fylke med 170.000 innbyggere har behov for minst 3 familievernkontorer. Dette utgjør et forholdstall på 1 kontor pr. 56.000 innbyggere. Hvis vi gjennomfører dette forholdstallet for hele landet, skulle det tilsi behov for ca. 70 familievernkontorer. Det vil bety omkring 70 stillinger for psykologer, noen av disse vil være deltidsstillinger.

---

1) St.meld. nr. 85 (1970-71), om helsetjenesten utenfor sykehus.

2) Overlege Kjellands artikkel i Kommunalt Sosialt tidsskrift - 1969.

PEDAGOGISK - PSYKOLOGISK TJENESTE

Denne sektor hadde 26 og 20% av psykologbestanden i henholdsvis 1965 og 1970. Tabell 24 gir en oversikt over antall skolepsykologstillinger, utbyggingen de senere år og personalmangelen.

Tabell 24: Opprettede og besatte skolepsykologstillinger<sup>1)</sup>.

Tidspunkt	Opprettede skole-psykologstillinger	Besatte skole-psykologstillinger	% besatte
pr. 1. juni 1966	118	90	76
pr. 1. juni 1967	130 $\frac{1}{2}$	98	75
pr. 1. juni 1968	144	110 $\frac{1}{2}$	77
pr. 1. juni 1969	157	119 $\frac{1}{2}$	76
pr. 1. juni 1970	168	132 $\frac{1}{2}$	79
pr. 1. juni 1971	188	144	77
pr. 1. januar 1974 <sup>2)</sup>	236	208	88

I 1971 var det altså 44 opprettede stillinger for skolepsykologer som ikke var besatt. I januar 1974 var antall ubesatte stillinger 28.

Behovet for skolepsykologer vil avhenge bl.a. av hvilke arbeidsoppgaver man tenker psykologene skal påta seg og hvordan de tilgrensende psykologiske serviceinstitusjoner er utbygd. Vi vil ta for oss ulike instansers vurdering av behovet for skolepsykologer.

Retningslinjer fra Kirke- og undervisningsdepartementet bestemmer de "høvelige distrikt" til ca. 3.000 elever pr. skolepsykolog<sup>3)</sup>. I lov om grunnskolen heter det "ei fullt utbygd pedagogisk-psykologisk rådgjevingsteneste i grunnskolen vil etter retningslinjer som ein hittil har arbeidd etter, femne om godt og vel 200 stillingar bygde på 125 skolepsykologkontor"<sup>4)</sup>. Departementet arbeider foreløpig etter en be-

1) Norsk skole, nr. 5 - 1972.

2) Skolepsykologi. Nr. 4 - 1974.

3) Rundskriv, sept. 1964 fra Kirke- og undervisningsdepartementet.

4) Ot.prp. nr. 59 (1966-67) lov om grunnskolen.



manningsplan som vil gi 213 skolepsykologer. Spesialskolers og institusjoner som kommer inn under lov om grunnskolen kan omfattes av ordningen.

I Norge var det i 1970 ca. 548.800 elever i grunnskolen<sup>1)</sup>. Med 133 skolepsykologer i arbeid vil dette i gjennomsnitt si 4.126 elever pr. skolepsykolog. Det tilsvarende tall for Sverige i skoleåret 1969/70 var ca. 3.120 elever pr. skolepsykolog. Ser vi på forholdstallet mellom antall elever og antall opprettede skolepsykologstillinger, ser vi at det i 1970 var ca. 3.270 elever pr. stilling og i januar 1974 ca. 2.360 elever pr. stilling.

Det er ikke urealistisk å regne med at nesten all ungdom mellom 7 og 16 år vil komme inn under skolepsykologordningen. Elevtallet i grunnskolen i 1970 er lavere enn tallet på ungdom mellom 7 og 16 år, men denne forskjellen blir sterkt redusert med fullstendig utbygging av 9-årig skole.

Stortingets Kirke- og undervisningskomité var i sin innstilling om lov om grunnskolen<sup>2)</sup> enig i hovedlinjene for utbygging av den pedagogisk-psykologiske rådgivningstjenesten. Komiteen understreker imidlertid at en må være forsiktig med å benytte et bestemt elevtall som underlag - en må ta hensyn til vekslende geografiske og kommunikasjonsmessige forhold.

Norsk forening for barne- og ungdomspsykiatrisk samarbeid (Integreringsrådet) finner det uheldig at Kirke- og undervisningsdepartementet har foreslått 3.000 barn pr. skolepsykolog uten tilstrekkelige reserverasjoner<sup>3)</sup>. Rådet hevder at de krevende oppgaver ikke vil kunne løses på faglig forsvarlig måte med så store distrikt.

Blomutvalget, med høyesterettsdommer Knut Blom som formann, avga sin innstilling om spesialundervisning i desember 1970. Utvalget legger

---

1) Undervisningsstatistikk. Folke- og framhaldsskoler 1. oktober 1970.

2) O. XIV (1968-69).

3) Går fram av en henvendelse til Kirke- og undervisningskomiteen datert 6.3.1968 og trykket som vedlegg til referat fra Høsbjør-symposiet.

stor vekt på økt integrering av spesialundervisningen i den vanlige grunnskolen, og hevder at 3.000 barn pr. skolepsykolog er et alt for høyt tall å gå ut fra som generell norm<sup>1)</sup>.

Det kan være grunn til å tenke seg en utvidelse av den aldersgruppen som omfattes av skolepsykologtjenesten.

Skolekomiteen av 1965 konkluderer med at alle bør ha adgang til 3 års videregående skolegang utover grunnskolen<sup>2)</sup>. Uttalelser til Skolekomiteens to første innstillinger viser en noe nær fullstendig oppslutning om 3 års videregående skolegang for alle i aldersgruppen 16 - 18 år<sup>3)</sup>.

I Ot.prp. nr. 18 (1973-74) Om lov om gymnaset, er det i § 7 i lovteksten foreslått at alle som har gjennomgått grunnskolen, eventuelt ved institusjon som gir spesialundervisning, skal kunne taes opp i gymnaset. I § 8 heter det bl.a. "En elev som er tatt inn i gymnaset, skal - så vidt mulig - kunne gå der i inntil 3 år eller ut over den tid dersom han har valgt en studieretning som krever lengre tid."

Gymnasrådets uttalelser til Skolekomiteen påpeker at skolepsykologtjenesten må utvides til også å gjelde gymnaset.

I vedtak fra Odelstinget heter det at "fylkeskommunen skal sørge for at elevene i gymnaset i tilstrekkelig grad får adgang til egnet pedagogisk-psykologisk rådgivning<sup>4)</sup>. Det vil på denne bakgrunn være naturlig å utvide aldersgruppen til 7 - 18 år. At det skal gis tilbud om tre års videre skolegang etter grunnskolen til alle, vil neppe føre til at alle benytter seg av dette tilbudet. Departementet sier i Ot.prp. nr. 18 (1973-74) at på den annen side må en vente at noen vil gå mer enn tre år slik at det må regnes med tre fulle årskull.

Norsk Pyskologforening avga i oktober 1964 en uttalelse til Kirke- og undervisningsdepartementet om utbyggingen av skolepsykologtjenesten.

---

1) Innstilling om lovregler for spesialundervisning m.v., avgitt til Kirke- og undervisningsdepartementet 21.12.1970.

2) Innstilling I om det videregående skoleverket.

3) St.meld. nr. 91 (1969-70) om reform av gymnaset og forsøk med utbygging av det videregående skoleverk.

4) Besl. O nr. 44. 1973.

Her redegjøres det for arbeidsoppgaver og ønsket antall klienter pr. skolepsykolog. Psykologene regner med at henvisning av 10% av barna vil være vanlig, og sier på grunnlag av dette at det distrikt en skolepsykolog skal dekke ikke bør omfatte mer enn 1.500 barn i den aktuelle alder. Etter kontakt med psykologer, studier av fagtidsskrifter, årsrapporter fra skolepsykologkontorer m.v., har vi et sterkt inntrykk av at skolepsykologene ønsker å komme ut av testrollen og legge større vekt på forebyggende arbeid og behandling. En forutsetning for dette er færre klienter pr. psykolog.

Dosent Einar Kringlen refererer i utredning om klinisk psykologisk forskning<sup>1)</sup> undersøkelser fra U.S.A. og Europa som tyder på at 20-30% av alle barn i skolealderen har mer eller mindre tilpasningsproblemer. Det gjelder problemer som aggressiv og forstyrrende atferd i klassen, skyhet og tilbaketrekking, leseproblemer og konsentrasjonsvansker. Han sier at skolepsykologen sannsynligvis bør bli en systemanalytiker som i stedet for å bare behandle individuell psykopatologi i langt større utstrekning må ta sikte på å hjelpe skolen med å fremme psykisk helse hos barna.

#### Regneeksempler over det framtidige behov for skolepsykologer

Cand.paed. likestilles med psykologer når det gjelder adgang til arbeid i den pedagogiske-psykologiske tjeneste. I spesielle tilfeller kan også magistre i pedagogikk virke som skolepsykologer. I 1970 var ca. 15% av de besatte stillingene besatt av fagpedagoger<sup>2)</sup>. Av disse fagpedagogene var 1/3 cand.paed., 1/3 magistre i pedagogikk og 1/3 hadde hovedfag i pedagogikk. I 1974 var andelen fagpedagoger økt til ca. 20 prosent<sup>3)</sup>.

Det er vanskelig å si noe om denne andelen vil øke eller avta. I forslag til "føresegner, retningslinjer og normalinstrukser for stillingar m.v. for grunnskolen" sendt ut til uttalelse fra Kirke- og undervis-

---

1) Einar Kringlen: Utredning om klinisk psykologisk forskning. NAVF 1974.

2) Beregnet på grunnlag av NAVF's yrkesundersøkelse i 1970.

3) Skolepsykologi. Nr. 4 - 1974.

ningsdepartementet våren 1974, heter det blant annet: "Fagpersonalet ved den pedagogiske-psykologiske tenesta må ha godkjent utdanning for vedkommande teneste og dei bør dessutan ha røynsle frå arbeid i skolen". Hvis disse retningslinjer blir vedtatt, vil det muligens føre til at andelen fagpedagoger vil øke. I våre regneeksempler har vi regnet med at 80 prosent av stillingene vil være besatt av psykologer, dette tilsvarer andelen i 1974.

Regneeksempel 1:

Vi vil ta utgangspunkt i at all ungdom mellom 7 og 18 år skal dekkes av Skolepsykologtjenesten. Behovet for psykologer blir definert etter departementets retningslinjer - en psykolog pr. 3.000 barn. Vi bruker SSB's befolkningsprognoser med alternativene A og D for årene 1980 og 1985<sup>1)</sup>.

Tabell 25: Behov for skolepsykologer etter forholdet en stilling pr. 3.000 i aldersgruppen 7 - 18 år.

	Faktisk antall 1970	Skolepsykologer i alt			
		1980		1985	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Antall stillinger	168	260	250	275	240
Herav psykologer (80%)	112	210	200	220	200

---

1) Framskrivning av folkemengden 1971 - 2000 NOS A 468.

Regneeksempel 2:

Vi bygger på den forutsetning at all ungdom fra 7 - 18 år skal omfattes av skolepsykologtjenesten og at det skal være en psykologstilling pr. ca. 1.500 barn. (Psykologforeningens Målsetting pr. 1964.) Vi bruker SSB's befolkningsprognoser og alternativene A og D for 1980 og 1985.

Tabell 26: Behov for skolepsykologer etter forholdet en stilling pr. 1.500 i aldersgruppen 7 - 18 år.

	Faktisk antall 1970	B e h o v			
		1980		1985	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Antall stillinger	168	520	500	550	480
Herav psykologer (80%)	133	415	400	440	385

Psykologforeningen uttaler i sitt skriv fra 1964 at den er klar over at landets behov for skolepsykologer for tiden ikke kan dekkes dersom distriktene avgrenses som i beregningen ovenfor, men finner det likevel riktig å understreke hvilken størrelse distriktene bør ha. Psykologene peker på at rekrutteringen av skolepsykologer avhenger av faglig forsvarlig utbygging av virksomheten.

## UNDERVISNING UTENOM UNIVERSITET OG HØGSKOLER

De skoleslag hvor det i følge NAVF's yrkesundersøkelse var psykologer i 1970 var førskolelærerskoler, faglærerskoler, spesiallærerskoler, sosialskoler og spesialskoler. For en del av disse skoler foreligger det visse "planer" for utbygging.

### Førskolelærerskoler

I Ot.prp. nr. 36 (1972-73) "Om å fremje ny proposisjon om lov om lærarutdanning" regner departementet med å utdanne 750 førskolelærere i slutten av 1970-årene. Med 3-årig utdanning for førskolelærere vil det svare til ca. 2.500 elevplasser. Departementet regner med et økende behov for førskolelærere slik at antall elevplasser må økes. Vi har ikke oversikt over lærernes utdanning i førskolelærerskoler, men i den foreløpig godkjente rammeplan av 1971 for førskolelærerutdanning er ca. 1/4 av timetallet avsatt til pedagogikk/psykologi/barnepsykiatri. På grunnlag av denne rammeplanen har vi anslått at ca. 10% av lærerne ved førskolelærerskoler bør være psykologer. Med samme forholdstall mellom elever og lærere som ved vanlige lærerskoler i 1972, vil dette svare til 20 psykologer til 2.500 elevplasser.

### Vanlige lærerskoler

Lærerne ved vanlige lærerskoler hadde i 1972/73 hovedsakelig utdanning som cand.philol., cand.real., fagpedagoger og cand.theol. Ingen psykologer var fast tilsatt<sup>1)</sup>. Departementet mener i Ot.prp. nr. 36 at det i almenlærerutdanningen i større grad enn tidligere må legges vekt på sentrale emner innenfor barne- og ungdomspsykologi, differensialpsykologi, sosialpedagogikk, fagdidaktikk og studieteknikk. På denne bakgrunn vil vi anslå to alternativer for andel psykologer blant lærere ved almenlærerskoler, 2.5% og 5%. Med samme forholdstall mellom elever og lærere som i 1972 vil dette svare til henholdsvis 15 og 30 psykologer ved lærerskolene til 7.500 elevplasser. Departementet reg-

---

1) Norges statskalender 1973.

ner i Ot.prp. nr. 36 med dette antall elevplasser før skolene gjøres 3-årige.

### Spesialskoler

I skoleåret 1971-72 fikk i alt ca. 3.200 elever undervisning ved statlige, kommunale og interkommunale spesialskoler<sup>1)</sup>.

Et offentlig utvalg, oppnevnt januar 1971, mener at ca. 1% av elevene i grunnskolen vil trenge et undervisningstilbud som tilsvarer det som blir gitt ved spesialskoler i dag<sup>2)</sup>. I 1985 vil dette svare til et elevtall på 5.200 - 6.300 avhengig av hvilken fødselsprognose som velges<sup>3)</sup>. Ved de statlige spesialskoler var det opprettet 12 stillinger for psykologer i 1972<sup>4)</sup>. Ser vi bare på de skoler hvor det var opprettet stilling for psykolog, var det gjennomsnittlig 70 elever pr. psykolog i skoleåret 1972/73<sup>5)</sup>. Kommunale og interkommunale skoler har i noen tilfeller tilsatt egen psykolog, i andre tilfeller er disse skoler under den vanlige skolepsykologens tilsyn. Hvis vi opprettholder forholdstallet på 70 elever pr. psykolog, vil det svare til 74 - 90 psykologer i 1985.

### Gymnaset

I 1970 var det i følge NAVF's yrkesundersøkelse ingen psykologer tilsatt i vanlig gymnas. I det nye gymnaset vil imidlertid psykologi bli gitt som valgfritt fag med 2 uketimer i 2. og 3. klasse, eller 4 uketimer i 3. klasse på samfunnsfaglig studieretning. Den foreløpige undervisningsplan i psykologi<sup>6)</sup> forutsetter at den som underviser skal ha formell kompetanse. Dette skulle innebære at i hvert fall psykologer og fagpedagoger vil ha undervisningskompetanse i psykologi. Ved

---

1) NOU 1973:15 - Utdanning av spesialpedagoger.

2) NOU 1973:15 - Utdanning av spesialpedagoger.

3) SSB: Framskrivning av folkemengden 1971 - 2000.

4) Oversikt i "Psykologen" 1.1.1972.

5) St.prp. nr. 1 (1973-74) Kyrkje- og undervisningsdepartementet.

6) Forsøksåret for skoleverket: Undervisningsplan i psykologi, Oslo 1970.

de reformgymnas hvor det har vært anledning til å velge psykologi, har mellom 40 og 80% av elevene på samfunnsfaglig studieretning valgt dette faget<sup>1)</sup>. Hvis vi forutsetter at 50% av elevene velger psykologi som valgfritt fag, vil behovet for psykologer variere mellom 15 og 45, avhengig av bl.a. hvor stort totalt elevtall vi bygger på, andel som velger samfunnsfaglig studieretning og gruppestørrelse. Det er mulig at en del av disse psykologene ikke vil være i heltidsstilling på grunn av størrelsen på gymnasene. Det har vært overveiet, bl.a i Bergen, å anbefale en kombinasjon av rådgiver og undervisningsstillinger i gymnaset.

#### Andre skoler

I 1970 var det i alt ca. 10 psykologer i heltidsstilling ved faglærerskoler, spesiallærerskoler og sosialskoler. Spesielt ved spesiallærerskoler og sosialskoler er det rimelig å anta et økende behov for psykologer.

I NOU 1973:15 "Utdanning av spesialpedagoger" er behovet for spesialpedagoger vurdert. Utvalget har kommet fram til at det er behov for et gjennomsnittlig antall utdanningsplasser pr. år på mellom 1.850 og 2.190 i løpet av en 10-års periode. Dette er så store tall at utvalget finner at det ikke er mulig for samfunnet å stille så mange utdanningsplasser til disposisjon og anbefaler derfor at en i løpet av en 10-års periode forsøker å dekke 1.000 - 1.200 av disse plassene. Det er stor usikkerhet med hensyn til den fremtidige organisering av spesiallærerutdanning. Vi har anslått behovet for disse tre skoleslag samlet til ca. 30 psykologer i 1985.

Det bør også nevnes at i følge yrkesundersøkelsen for psykologer var det nesten like mange psykologer som var i bistilling i undervisningssektoren, som i hovedstilling.

---

1) Forsøksrådet for skoleverket: Forsøk i skolen 1972.



Tabell nr. 27: Antall psykologer i annen undervisning i 1970.  
Anslått behov i 1985.

Skoleslag	Antall i 1970	1 9 8 5			
		Alternativ I		Alternativ II	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Førskolelærer- skoler	3	20	20	20	20
Vanlige lærer- skoler	0	15	15	30	30
Spesialskoler	10	90	75	90	75
Gymnas	0	15	15	45	45
Andre skoler	10	30	30	30	30
S U M	23	170	155	215	200

#### FORSKNINGSINSTITUTTER

NAVF's utredningsinstitutt har et register over forskerpersonale. Ved forskningsinstitutter som ikke er medregnet i andre sektorer, var det ifølge dette register 40 psykologer i 1972.

Det vil være grunn til å tro at den anvendte samfunnsvitenskapelige forskning vil vokse i årene framover, bl.a. som følge av økt tilgang på prosjektmidler og oppdrag over departementenes budsjetter, selv om disse midler hittil i stor grad har gått til universitetene. En vesentlig del av denne forskningen vil antagelig være tverrvitenskapelig i sin karakter og bl.a. implisere etterspørsel av psykologer.

I "utredning om klinisk psykologisk forskning", utarbeidet av dosent Einar Kringlen etter oppdrag fra NAVF, gis det en oversikt over den kliniske psykologiske forskning i Norge i dag. Det pekes her på flere sentrale områder hvor det i dag foregår lite forskning og hvor innsatsen bør økes vesentlig.

I Notat nr. 5/1973 fra NAVF's utredningsinstitutt omtales forskerrekutteringen til universitetene og høyskolene i lys av St.meld. nr. 66 (1972-73)<sup>1)</sup>. Det forutsettes en årlig vekst i antall vitenskapelige stillinger på henholdsvis 3.3% (alternativ A) og 2% (alternativ B). Vi forutsetter en tilsvarende vekst i vitenskapelige stillinger ved forskningsinstituttene og tar utgangspunkt i de 40 psykologer (cand.psychol) ved disse institusjoner i 1972. Behovet for psykologer etter disse vekstrater går fram av tabell 28.

Tabell 28: Behov for psykologer (cand.psychol) ved forskningsinstituttene i 1980 og 1985.

	Faktisk antall 1972	B e h o v			
		1980		1985	
		Alt. 1	Alt. 2	Alt. 1	Alt. 2
Psykologer	40	52	47	61	52

INDUSTRI, VAREHANDEL, BANKVESEN, ORGANISASJONER OG FORRETNINGSMES-  
SIG TJENESTEYTING

I sektoren Industri, Varehandel, Bankvesen og Organisasjoner var det ifølge NAVF's yrkesundersøkelse 12 psykologer i arbeid i 1970. Dette representerte en nedgang fra 1965. Disse sektorene utmerket seg med sterk relativ avgang av psykologer til andre sektorer i perioden 1965-1970, og liten tilgang fra andre næringssektorer. Det var heller ingen tilgang til disse sektorene av de psykologer som var uteksaminert i perioden 1966-1969. De aller fleste av de psykologene som arbeidet i Industri m.v., oppga bl.a. personalforvaltning som arbeidsfunksjon.

I de siste årene har det vært rikelig med stillinger for psykologer. At det er så få psykologer i Industri m.v. behøver derfor ikke å bety

1) St.meld. nr. 66 (1972-73), om den videre utbygging og organisering av høyere utdanning.

at det ikke er behov eller arbeidsmuligheter for psykologer i disse sektorene.

Yrkesundersøkelsen viste videre at ca. 15 psykologer var i arbeid i Forretningsmessig tjenesteyting i 1970. Disse oppga rasjonalisering, lederutvikling o.l. som arbeidsfelt. Dette er relativt nye arbeidsområder og derfor usikre å framsette prognoser for. Hvis vi f.eks. forutsetter en tilsvarende relativ vekst i psykologbehovet som det vi fant for jurister og økonomer<sup>1)</sup> i gjennomsnitt vil det svare til ca. 50-60 psykologer i disse sektorene i 1985.

#### SENTRALADMINISTRASJONEN

Denne sektoren sysselsatte ifølge yrkesundersøkelsen 10 psykologer i 1970. Det er få stillinger i sentraladministrasjonen som er opprettet spesielt for psykologer, psykologene vil her oftest konkurrere med andre grupper av samfunnsvitere. Det er rimelig å tenke seg at en ekspansjon i departementene vil føre til utbygging og opprettelse av planleggingsavdelinger hvor samfunnsvitere vil komme inn. Hvis vi også her forutsetter en tilsvarende relativ vekst som det vi fant for jurister og økonomer i gjennomsnitt i sentraladministrasjonen<sup>1)</sup> vil det svare til 15-20 psykologer i 1985.

---

1) NAVF's utredningsinstitutt: Behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i tidsrommet fram til 1985. Rolf Edvardsen 1974.

## DEN SIVILE YTRE ETAT OG FORSVARET

Under denne sektoren kommer bl.a. Statens attføringsinstitutter og Forsvaret. Ved de tre attføringsinstituttene i Bergen, Oslo og Trondheim var det 8 psykologstillinger i 1973. Det er rimelig å tenke seg at behovet er større. Fordi attføringsinstitutter er noe relativt nytt kan en tenke seg at behovet ikke er dekket i dag. Det vil være et mål at stadig flere blir satt i stand til å delta i yrkeslivet og det vil kreve en utbygging av attføringen. Vi forutsetter samme vekst som i Sentraladministrasjonen og får da ca. 15 psykologer i 1985.

I Forsvaret var det 13 psykologstillinger i 1973. Det foreligger ikke planer om utvidelse.<sup>1)</sup>

## ANDRE SEKTORER

Her inngår bl.a. Fengselsvesen, Religiøst og humanitert arbeid. I Fengselsvesenet var det i 1973 opprettet tre heltidsstillinger for psykologer.<sup>2)</sup> Et par psykologer var også tilsatt i andre administrative stillinger i Fengselsvesen. I alt var det i disse sektorer ifølge yrkesundersøkelsen 7 psykologer i 1970. Vi vil antyde et behov for 20 psykologer i 1985.

---

1) Muntlig opplysning fra Forsvarets Psykologitjeneste.

2) St.prp. nr. 1 (1973-74) Justis- og politidepartementet.

Ved en beklagelig feil er avsnittet om arbeidspsykologiske kontorer under "Den sivile ytre etat og Forsvaret", side 49, falt ut.

Side 49 rettes til:

#### DEN SIVILE YTRE ETAT OG FORSVARET

Under denne sektoren kommer bl.a. Statens attføringsinstitutter, Arbeidspsykologiske kontorer og Forsvaret.

Ved de tre attføringsinstituttene i Bergen, Oslo og Trondheim var det 8 psykologstillinger i 1973. Det er rimelig å tenke seg at behovet er større. Fordi attføringsinstitutter er noe relativt nytt kan en tenke seg at behovet ikke er dekket i dag. Det vil være et mål at stadig flere blir satt i stand til å delta i yrkeslivet og det vil kreve en utbygging av attføringen. Vi forutsetter samme vekst som i Sentraladministrasjonen og får da ca. 15 psykologer i 1985.

Arbeidspsykologiske kontorer er opprettet som ledd i arbeidsformidlingens distriktsapparat<sup>1)</sup>. Hovedoppgaven er å bistå arbeidsformidlingen og attføringsorganene med vanskelige kaser. Kontorene er direkte underlagt Arbeidsdirektoratet. I 1973 var 18 psykologer ansatt ved arbeidspsykologiske kontorer. Vi forutsetter også her samme vekst som i Sentraladministrasjonen og får da ca. 35 psykologer i 1985.

I Forsvaret var det 13 psykologstillinger i 1973. Det foreligger ikke planer om utvidelse<sup>2)</sup>.

#### ANDRE SEKTORER

Her inngår bl.a. Fengselsvesen, Religiøst og humanisert arbeid. I Fengselsvesenet var det i 1973 opprettet tre heltidsstillinger for psykologer<sup>3)</sup>. Et par psykologer var også tilsatt i andre administrative stillinger i Fengselsvesen. I alt var det i disse sektorer i følge yrkesundersøkelsen 7 psykologer i 1970. Vi vil antyde et behov for 20 psykologer i 1985.

#### RETTELSE TIL SIDE 54

Tallene for "Den sivile ytre etat og Forsvaret" i tabell 30, side 54, rettes til 39 for 1970 og 65 i anslagene for 1985. Summen i samme tabell endres tilsvarende.

1) Norge statskalender 1974

2) Muntlig opplysning fra forsvarrets Psykologitjeneste

3) St.prp. nr. 1 (1973-74) Justis- og politidepartementet

## UNIVERSITET OG HØGSKOLER

Det er denne sektor som utdanner psykologer og som derfor representerer tilbudssiden. Den logisk naturlige sluttsten i en analyse av den art som gjennomføres i denne utredningen ville være å finne hvilke krav som måtte stilles til utdanning av psykologer (antall kandidater) dersom behovene i de ulike sektorer skulle dekkes. Dette er rent teknisk sett en forholdsvis enkel ting, men reiser et sett av mer dyptliggende problemer.

For det første ligger det i sakens natur at selve behovsanslagene på så lang sikt som ca. 10 år i seg selv er usikre, noe en delvis har tatt hensyn til ved å operere med alternativer. Regneeksempler som antydnet ovenfor vil derfor lett kunne gi et inntrykk av presisjon som ikke eksisterer. I tillegg vil det være svært mange studenter som får undervisning i psykologi uten å ta sikte på embetseksamen.

For det andre er det på ingen måte åpenbart at det bare er arbeidslivets behov som bør bestemme utdanningskapasiteten selv om aspektet må komme inn som en del av helhetsvurderingen. Den enkelte utdannings-søkendes etterspørsel etter utdanning vil også være en viktig komponent i denne sammenheng. Hvis imidlertid de utdanningssøkendes ønsker og arbeidslivets behov kommer i et for sterkt motsetningsforhold til hverandre, vil dette lett kunne føre til alvorlig ubalanse på arbeidsmarkedet for gjeldende gruppe. En alvorlig oppgave i denne sammenheng hviler også på de ulike sektorer av samfunnsøkonomien som må ta hensyn til hvordan arbeidstilbudene vil stå i forhold til bl.a. den utdannede folk vil ha om 10 - 15 år.

Vi skal her bare ved en del regneeksempler søke å belyse konsekvensene av en del ulike utviklingsmuligheter i utdanningskapasiteten for psykologer. Avslutningsvis i denne utredningen vil vi komme litt inn på sammenhengen mellom tilbud av og etterspørsel etter psykologer.

I Stortingsmeldingen "Om den videre utbygging og organisering av høgre utdanning" (St.meld. nr. 66 (1972-73)) som ble lagt fram i april 1973 tok Regjeringen Korvald standpunkt til innstillingen fra Ottosenkomiteen.

Når det gjelder utbyggingen av kapasiteten ved universitet og høgschooler går man inn for et tall på 50.000 studieplasser ved de universitet og høgschooler som sorterer under Kirke- og undervisningsdepartementet. Det gis imidlertid ingen bindende tempoplan.

Det heter at "Programmet kan gjennomføres i løpet av annen halvdel av 1980-årene dersom den årlige vekst i bevilgningene i faste priser og lønninger etter 1977 blir 3-4% pr. år. Dersom veksten blir lavere og f.eks. settes til 2% vil det ta noe lengre tid."

I følge dette vil altså programmet tidligst kunne gjennomføres i 1985, som også er tidshorisonten i denne utredningen. Meldingen sier imidlertid intet om fordelingen av studieplassene på de enkelte studier. Denne fordeling bør i følge meldingen skje gjennom en løpende vurdering av behovet for studieplasser for de ulike studier, og at en slik vurdering bør legge vekt på søknungen til de studier en allerede har, arbeidslivets behov for kandidater og nye behov en kan forutsi vil melde seg.

Selv om meldingen nå er trukket tilbake, vil vi her ta utgangspunkt i 50.000 studieplasser i 1985, som er det maksimale i følge meldingen, og forutsetter at psykologstudentenes andel vil være som i 1972. Dette vil føre til 1.750 studenter i psykologi i 1985. Videre forutsetter vi samme forholdstall mellom studenter og lærere som i 1970. Det vil etter dette bli behov for 135 lærere i psykologi.

Studietilbøyeligheten i Norge er forholdsvis lav i internasjonal sammenheng. Den er f.eks. langt høyere i Sverige og i Finland enn i Norge. På denne bakgrunn vil vi også ta med et eksempel som viser hva det ville bety om Norge skulle opp på et noenlunde tilsvarende nivå. Her har vi valgt et alternativ som gir 60.000 studenter i 1985. Hvis vi fremdeles forutsetter samme andel av total studentmasse som i 1972 og samme forholdstall mellom lærere og studenter som i 1970, vil dette føre til 2.100 studenter og 160 lærere i psykologi i 1985.

Tabell 29: Psykologistudenter og psykologer ved universitetet og vitenskapelige høyskoler i 1970. Anslått behov i 1985.

1970		1985			
		Alt. 1		Alt. 2	
Antall studenter	Årsverk psykologer	Antall studenter	Årsverk psykologer	Antall studenter	Årsverk psykologer
1213 <sup>1)</sup>	95 <sup>2)</sup>	1750	135	2100	160

#### KONKLUSJON

Vi vil i dette kapittel se på de ulike alternativer for totalt behov for psykologer i 1985. For hver sektor har vi regnet ut flere alternative behovstall. I tabell 30 har vi summert de laveste og de høyeste anslag for hver sektor. Dette gir behovstall på henholdsvis 1230 og 2440. Mellom disse to alternativer vil vi ha en rekke andre alternativer, avhengig av hvilke tall i de ulike sektorer vi velger å kombinere. Forutsetningene som ligger til grunn for det høyeste og laveste alternativet er muligens litt urealistiske på enkelte punkter. Den utvikling vi vil få i behovet vil i høy grad være avhengig av politiske beslutninger.

Vi har også tatt med to midlere alternativer i tabell 30. Tabell 30 viser også for hvert av de fire alternativer hvilke utslag befolkningsprognosene A og D gjør for behovet av psykologer. Disse alternativene representerer ytterpunktene i Statistisk Sentralbyrå's framskriving av folkemengden. Byrået anser begge disse prognosene for å være mulige og realistiske.

Ved utgangen av 1970 var det ca. 450 yrkesaktive psykologer bosatt i Norge. Av disse vil ca. 400 også være yrkesaktive i 1985.

1) Melding 1971:3 - NAVF's utredningsinstitutt.

2) Forskningsstatistikken 1970.



Tabell 30: Samlet antall stillinger for psykologer i 1970 og anslått behov for psykologer i 1985.

Næringssektorer	Antall 1970 <sup>1)</sup>	B e h o v							
		Alt. I "lavt"		Alt. II		Alt. III		Alt. IV "høyt"	
		Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D	Alt. A	Alt. D
Helsevesen	186	540	520	780	725	865	815	1435	1385
Skolepsykologkontorer	133	220	200	220	200	440	385	440	385
Annenn undervisning	23	170	155	170	155	215	200	215	200
Forskningsinstitutter m.v.	40	50	50	50	50	60	60	60	60
Industri, Varehandel, Bygg og anlegg og Bankvesen og Forretningsmessig-tjenesteyting	12	50	50	50	50	60	60	60	60
Sentraladministrasjonen	10	15	15	15	15	20	20	20	20
Den sivile ytre etat og Forsvaret	21	30	30	30	30	30	30	30	30
Universitet og høyskoler	95	135	135	135	135	135	135	160	160
Andre næringssektorer	7	20	20	20	20	20	20	20	20
<b>S U M</b>	<b>527</b>	<b>1230</b>	<b>1175</b>	<b>1470</b>	<b>1380</b>	<b>1845</b>	<b>1725</b>	<b>2440</b>	<b>2320</b>

1) Disse tallene inneholder både besatte og ubesatte stillinger.

SUMMARY IN ENGLISH

This report presents the results of an analysis regarding the future need for graduates in psychology in Norway up to 1985. The report is the first in a series of three. The second report will be dealing with the future need of economists, graduates in business administration and graduates in law. The third and last report will be considering graduates in pedagogy, political science and sociology.

The analysis is based on an investigation of the occupational structure of the psychologist profession and on different reports and plans worked out for the main sectors of economic activity in which psychologists are employed - mainly reports from official committees.

A very important objective in this analysis has been to examine separate plans for different sectors within a greater framework in order to see what they, taken together, imply in terms of demand for psychologists. To what extent the resulting demand will be economically feasible and on what premises it could be realized, has not at this stage been considered.

For each sector of economic activity two or more alternatives are estimated, often reflecting different conceptions of what standards the psychologist service should have. The alternatives for each sector can be combined in a number of ways, to produce different alternatives for total demand for psychologists.

In 1970 there were in Norway 450 psychologists under seventy years of age who held their degrees from a Norwegian university. The three main sectors of economic activity in which Norwegian psychologists were engaged in 1970, were: the Health Service, the School Psychologist Offices and Universities, which together accounted for 71 percent of employed psychologists. The proportion engaged in the Health Service, at Universities, and in the School Psychologist Offices were 32, 19 and 20 percent respectively. Depending on combinations of alternatives for the different sectors the demand for psychologists will vary between 1230 and 2440 in 1985.

In the Health Service the lowest alternative is 520 - the highest 1435. In 1970 140 psychologists were working in this sector, but there were approximately 40 vacant positions for psychologists. In particular, the estimated need for psychologists in institutions for Juvenile Psychiatry greatly influenced the demand.

In 1970 110 psychologists were working in School-Psychologist Offices. In our estimates for 1985, the demand will vary between 200 and 440 psychologists in these offices. With the present supply capacity the number of psychologists in 1985 will be approximately 1800. The relatively great uncertainty as to how far and how quickly improved standards, especially within the Health Service, will be implemented makes it rather difficult to draw any firm conclusions as to the future labour market conditions for psychologists. If the implementation of improved standards is going to be a slow process, certain problems may arise. Because of the relatively great number of vacancies this is, however, not likely to happen during the two or three next years.

Since the number of psychologists in Private Trade and Industry has decreased during the last years, none of the alternatives suggest expansion of any importance in these sectors. If the labour market for psychologists slackens, these sectors could probably absorb or offer employment opportunities for a number of psychologists. If standard improvements are implemented quickly, satisfying the highest alternative, this implies the need of 230 psychologists graduating annually in the periode 1980-85. In the period 1970-73 274 psychologists have graduated, i.e. a yearly average of about 70. The present intake and the number of students actually in the system indicates that the annual average will rise to about 110 in the late 1970'ies.

TABELLVEDLEGG

Tabell 1.A. Antall godkjente plasser og opprettede psykologstillinger ved psykiatriske sykehus.

Institusjonens navn	Godkjente plasser 1971	Antall psykologstillinger -71/-72 <sup>1)</sup>	Antall plasser pr. stilling
Gaustad sykehus	600	2	300
Reitgjerdet sykehus	260	0	
Åsgård sykehus	432	4	108
Rønvik sykehus	472	2	236
Trøndelag psykiatriske sykehus <sup>2)</sup>	830	2	415
Opdøl sykehus	441	4	110
Neevengården sykehus <sup>2)</sup>	322	4	81
Dr. Martens sykehus	82	1	82
Valen sykehus	370	1	370
Rogaland psykiatriske sjukehus	621	2	311
Eg sykehus	480	1	480
Telemark sentralsjukehus	304	1	304
Lier sykehus <sup>2)</sup>	693	2	347
Presteseter sykehus <sup>2)</sup>	352	0	
Sanderud sykehus	366	1	366
Dikemark sykehus	830	7	119
Oslo Hospital	92	0	
Blakstad sykehus <sup>2)</sup>	340	1	340
Veum sykehus	465	2	233
Tilsammen	8352	37	226 <sup>3)</sup>

1) Oppgitt på muntlig henvendelse til Helsedirektoratet ved gjennomgåelse av regnskaper for 1971. Tallene er usikre.

2) Disse sykehus har tilknyttet psykiatriske sykehjem.

3) Gjennomsnittlig antall plasser pr. stilling.

Tabell 1.C. Antall poliklinikker og opprettede psykologstillinger.

Institusjonens navn	Tilknyttet	Antall psykolog- stillinger
Psykiatrisk klinikk poliklinikk og dag- sykehus, Vinderen	Psykiatrisk klinikk, Vinderen	0
Kristiansand Sani- tetsforenings poli- klinikk	Kristiansand Sani- tetsforenings kli- nikk for nervøse	0
Oslo helseråd avd. for psykiatri		1

Tabell 2.A. Antall godkjente plasser og opprettede psykologstillinger ved sentralhjem for psykisk utviklingshemmede.

Område <sup>1)</sup>	Sentralhjem <sup>1)</sup>	Godkjente plasser <sup>2)</sup>	Psykologstillinger
Finnmark og Troms fylker	Trastad	378	
Nordland fylke	Vensmoen (Bodø)	116	
Nord- og Sør-Trøndelag fylker	Klæbu	449	3 <sup>3)</sup> 4)
(Møre og Romsdal fylke)	(Hellandsheimen)	206	1 <sup>4)</sup>
Sogn og Fjordane, Bergen, Hordaland fylker	Vestlandsheimen	301	2 <sup>3)</sup> 4)
Rogaland, Vest- og Aust-Agder fylker	Nærlandsheimen	330	1 <sup>4)</sup>
	Bakkebo	305	
Telemark fylke	Dagsrudheimen	168	
Buskerud og Vestfold fylker	Fossnes	92	1 <sup>4)</sup>
	(Solbø)	132	
Akershus fylke	Emma Hjorts hjem	310	1 <sup>3)</sup>
Oslo	Oslo Observasjonshjem	80	
	Grimebakken	120	
	Toftes Gave	96	
	Orkerød	86	
	(Vardåsen)		
Oppland, Hedmark fylker	Åkershagen	268	1 <sup>4)</sup>
Østfold fylke	Østerbo	162	1 <sup>(2?)</sup> 4)
TILSAMMEN		3599	11

1) Fra Chr. Lohne Knudsens artikkel i "Psykisk utviklingshemmede ..."  
I parentes de områder og sentralhjem som er under etablering eller planlegging.

2) Hentes fra: Oppgave over godkjente åndssvakeinstitusjoner og antall pasienter i forpleining pr. 31. desember 1970, Kontoret for psykiatri, Helsedirektoratet.

3) Oppgitt på personlig henvendelse til Helsedirektoratet, Statistikk fra 1969.

4) Hentet fra annonser i "Psykologen".

Tabell 3.A. Antall godkjente og opprettede psykologstillinger ved barne- og ungdomspsykiatriske institusjoner.

Institusjonens navn <sup>1)</sup>	Institusjons- type <sup>1)</sup>	Antall plasser <sup>1)</sup>	Antall psykolog- stillinger 1971-72 <sup>2)</sup>
Statens senter for barne- og ungdomspsykiatri + 5 tilknyttede behandlingshjem	pol.kl. + klin. avd. beh.hj.	87 64	12
Statens sentraltean + 2 tilknyttede miljøhjem	pol.kl. beh.hj.	24	1
Troms og Finnmark barne- og ungdomspsykia- triske pol.kl. + Tana behandlingshjem	pol.kl. beh.hj.	8	3
Trøndelag barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikk	pol.kl. + klin. avd.	24	2
Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk for Møre og Romsdal	pol.kl.		3
Barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling v/Haukeland sykehus + 2 behandlingshjem	pol.kl. + klin. avd. beh.hj.	35 22	2
Barnepsyk. klinikk v/Rogaland Sjukehus + behandlingshjem	pol.kl. + klin. avd. beh.hj.	6 12	2
V-Agder barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikk	pol.kl.		1 1/3
Telemark barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikk + Sigertun beh.hjem	pol.kl. beh.hj.	12	2
Buskerud barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikk + 2 behandlingshjem	pol.kl. beh.hj.	26	2
Pol.kl. for barne- og ungdomspsykiatri, Vestfold + 3 behandlingshjem	pol.kl. beh.hj.	36	4
Hedmark barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikk + 1 behandlingshjem	pol.kl. beh.hj.	10	2
Nic Waals inst., Oslo + 2 behandlingshjem	klin.avd. + pol.kl. beh.hj.	13 22	15
Oslo Helseråds avd. for barne- og ungdoms- psykiatri + 3 behandlingshjem	pol.kl. beh.hj.	48	9
Mental hygienisk rådgiv.kont.	pol.kl.		3
Akershus barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk + 2 behandlingshjem	pol.kl. beh.hj.	44	3
Østfold barnepsykiatrisk klinikk og poli- klinikk, Åsbråten	klin.avd. + pol.kl.	7	2

1) Tallene er hentet fra Rundskriv 1-1013/71 av 31/12-1970 fra Sosialdepartementet. M.h.t. antall plasser har vi slått sammen internat- og eksternatplasser.

2) Tallene er oppgitt på personlig henvendelse til kontoret for psykiatri, Helsedirektoratet.